

Johann Joachim Zentgraf Johann Daniel Huth

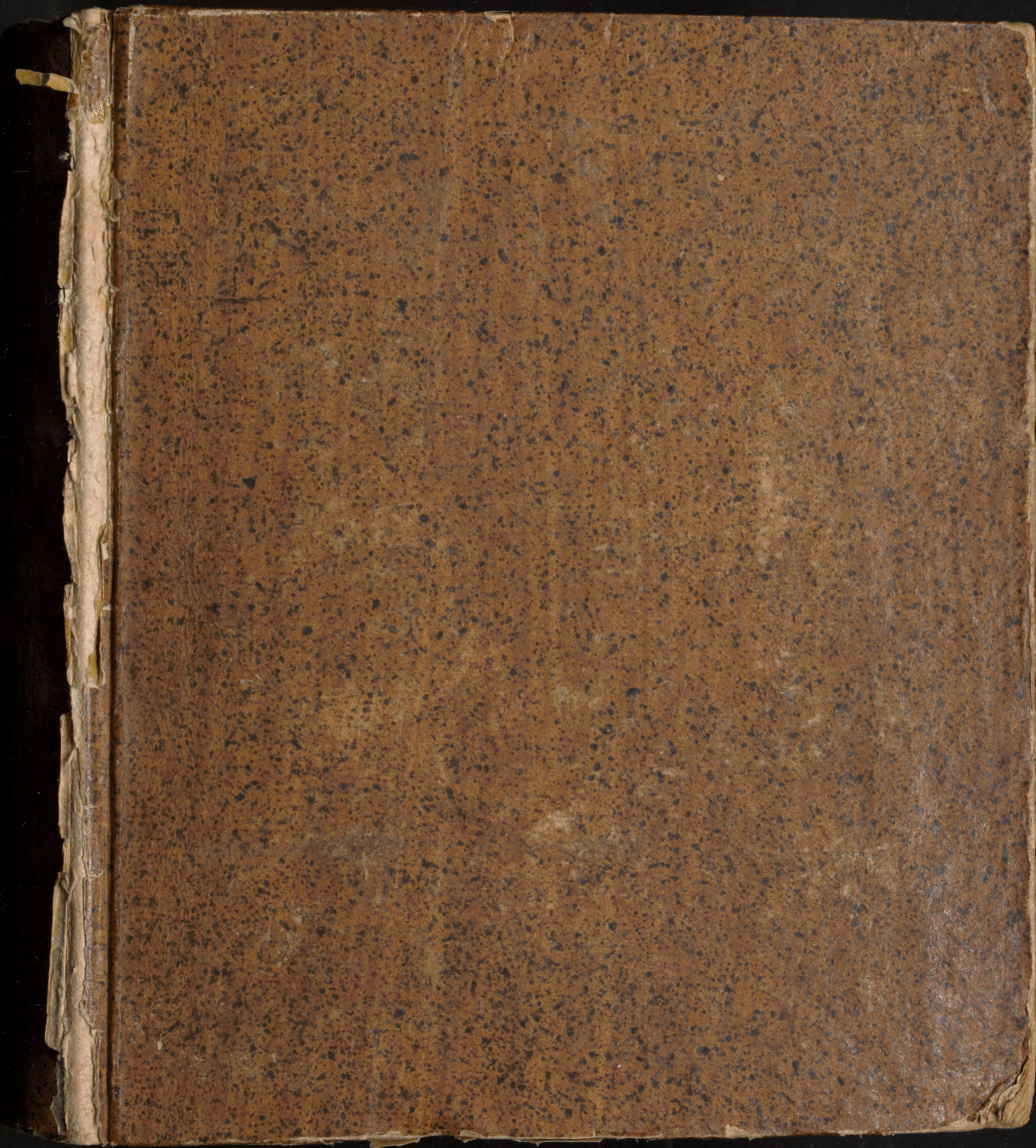
**De Conversione Hominis Continuata, Quae est Stantium, Et Poenitentia
Quotidiana dicitur, ex Romanor. 7. v. 24.**

Argentorati: Spoor, 1697

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn788773496>

Druck Freier Zugang

39

Fa-1092 (39.)

21.22.

2.

35.

34.6.

37.

33.

5.

31.

39.

31.

7.

30.

8.

9.

28.

28.

13.

2.

24.

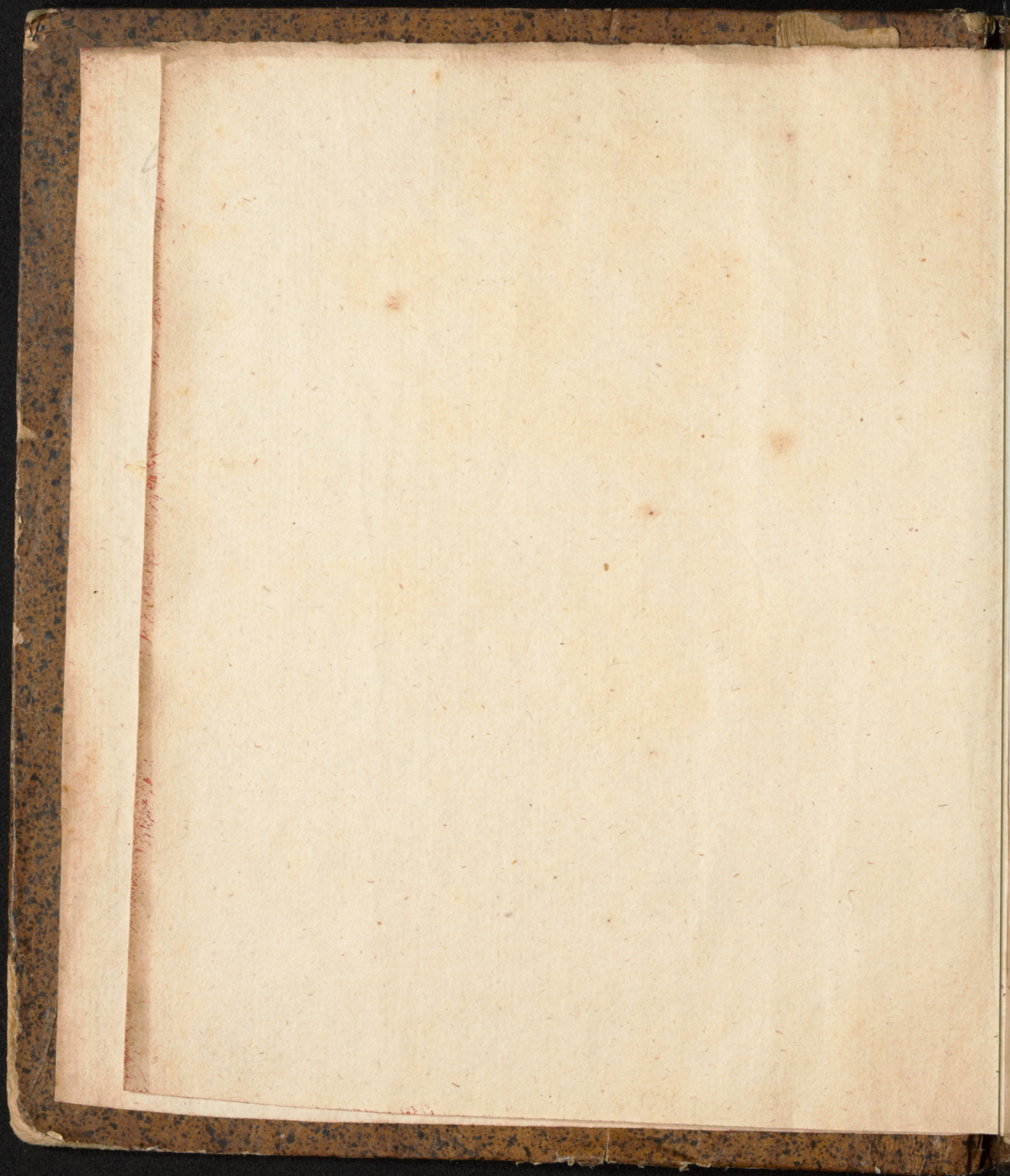
15.

16.

17.

8.2.

7.

20

35
34, 36
33 37
38
39

DE
CONVERSIONE HOMINIS
CONTINUATA,
Qua est
STANTIUM,

ET
POENITENTIA QUOTIDIANA
dicitur,

ex Romanor. 7. v. 24.

In Inchyta Argentoratensium Academia,

PRÆSIDE

JOHANNES JOACHIMO
ZENTGRAVIO,

S.S. Theolog. D. & Prof. Publ. Ord.

respondebit

JOHANNES DANIEL HUTH/
Argent.

d. 20. Martii,

ANNO M DC XCVII,

horis locosq; solitis,

ARGENTORATI

Literis JOHANNIS FRIDERICI SPOOR.

V I R O S
NOBILISSIMOS, PRUDEN-
TISSIMOSQUE.

DN. ANDREAM *Greißm* /
Pharmacopolam Experientissimum, & Se-
natus Majoris in Republ. patria Assessorem
quondam dignissimum, Patronum atque
Tutorem honoratissimum:

&

DN. JOHANNEM CON-
RADUM *Huth* / Mercatorem primarium,
Senatus Maj. Assessorem quondam laudatif-
simum, parentem optimum, pietate & re-
verentia filiali prosequendum:

Inscriptione

Disputationis hujus Theologicæ

veneratur

Cultor perpetuus,

&

Filius obsequentissimus,

Johannes Daniel *Huth* / Argent.
Respondens.

DE
CONVERSIONE HOMINIS
CONTINUATA,

qua est
STANTIUM,

ex Romanor. 7. v. 24.

S. I.

Antiquissimum Specimen

Examini sui ipsius, in Gentilium schola traditi, exhibent Aurea Pythagoreorum; quorum autor, de quo in utramque partem erudite disquirat Theodorus Marcilius, in Comment. ita cecinit: Μηδ' ὕπνον μα-

λακῶσιν ἐπ' ὀμμασι προσδέξασθαι, πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων ἴσῃς ἑκάστον ἐπελθεῖν. πῆ παρ-

έβην, ἢ δ' ἔρεξα; ἢ μοι δεόν ἐκ ἐτελέσθη; Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτης ἐπέξει-
οθι. καὶ μὲν ἐπειτὰ δευτέρῃ μὲν ἐκπερήξας ἐπιπλήσσο. χρῆσθαι δέ, τέρπυ, ita
reddente eodem Marcilio: Nec dulci declines lumina somno, quam ter
quoque die reputes quid feceris; in qua parte modum excessi, quid per-
feci, aut quid omisi? Atque ita procedens adijunge novissima primis.

Si male gestum aliquid, tute argue; sin bene, gaude. Fluxisse hæc
credere liceat ex aureola, ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΤΤΟΝ, NOSCE TEI-
PSUMI, sacris æque atque profanis scriptoribus probata, pot-
tis etiam delubri Delphici, ut fertur, olim inscripta. Ο μὲν
γὰρ Θεός, inquit Plutarch. de El apud Delph. t. 2. opp. f. 392.
ἑκάστον ἡμῶν ἐπιπλήσσει πρὸς τὸν αὐτὸν ἀσπάζομενος προσάγορευε τὸ
ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΤΤΟΝ, Deus unumquemque nostrum huc accedentem

A

velut;

35

34, 36

33

37

38

39

31

30

veluti saluans compellat, NOSCE TE IPSUM, inquit. Instituitur quippe aureolæ hujus, quam Lucas Holstenius de vit. & script. Porphy. c. 8. p. m. 45. Pythagora & Platonis scholam principium, atque fundamentum totius Philosophiæ statuisse affirmat; praxis, late alias patens, Clemente Alexandrino 5. Stromat. f. m. 556. explicante, per ejusmodi examen sui ipsius. Oculo quippe in conscientiam reflexo, mortalem in seipsum descendere, & cordis recessus & latebras perlustrare oportet. Gratissimum Numini ejusmodi descensum esse Plutarch. significare voluit. Unde Hierocles in Comment. in Aur. p. 209. *ὡς ἐσπέραν*, ait, *καὶ εἰς ὕπνον τρεπόμενον, ὅπως ἀν' ἑτέρας τῶν μεθ' ἡμερῶν πράξεων τὸ τῆς συνειδήσεως καθεζοίμεν δικαστήριον, ἐπικρίτιον ἄσμα Θεῶν, τὴν τῶν διαθέσεων ἀνακρισὶν ποιήμενοι, πῆ παρέθην; ἠδ' ἐρεξά; ἡμοὶ δέον ἐκ ἐτελέθην; vesperi, somnique appentente tempore, diurnarum actionum extremum conscientia tribunal constituamus, Deoque ipsi affectionum examen in canticum edamus, quod lectum perentibus eidem par est recitari, quod ventum mihi? Quid gessi? quæ debita tempori? Hinc Cicero de Senectut. p. 84. ad morem hunc respiciens, de M. Catone autor est, quod Pythagoreorum more, quid quoque, die dixerit, audierit, egerit, vesperi commemorarit. Finis hujus instituti erat, ut homo fieret perfectus, hoc est probus, & Deo similis: Ibi per virtutes practicas, hic per contemplativas, idque ad fines theurgicos; de quo prolixius Hierocles & Porphyrius egerunt, quodque etiam Chaldaeorum Oracula, quæ sub Zoroastris nomine circumferuntur, commendarunt. Inserviit proin hoc disciplinæ genus etiam Purgationibus tam animæ, quam corporis, quas homines hi, ceu necessarias ad communicationem cum spiritibus obtinendam, h. e. Dæmonum communionem, urgebant, qua animam prius sanctam, per descensum in hæc inferiora, excidisse credebant. *Παρασκευάζειν, præparare*, enim dicuntur *ὡς τὴν τῶν καθαρῶν πνευμάτων συνύστασιν ἰπληδέως ἔχειν, ad mundorum spirituum congressus idonee habendos, addita ratione: Μὴ καθαρὸν γὰρ καθαρῶ ἐφάπτεσθαι ἐκ ἐστὶ θέμις, quod impuro attingere purum nefas. Hierocl. l. c. p. 304. Unde de Jamblichio, famoso Dæmonum mancipio, Eunapius vit. Philos. in Jamblich. p. 22. notavit, quod *δικαιοσύνην ἀσκήσας, ἐνοικίαις ἐλύχε θεῶν τοσούτης,***

ob iustitia cultum, facilem ad Deorum, quos ad præstigias magicas edendas sibi promte inservientes expertus fuit, aures accessum habuerit. Hæc vero uti commercii alicujus, quod Pythagoræ & Platoni cum Ebræis intercesserit, & lectionis librorum sacrorum, sacrique alicujus plagii, conjecturam, non absque ratione pariunt, quos de stantium conversione continuata, seu de Pœnitentia quotidiana renatorum, renovatione item, & sanctificatione, nunquam non omittenda aliquid inaudivisse, vel legisse credere liceat, dogmatibus licet suis theurgicis illud contaminarint; ita impietatum theurgicarum Magistris, in Angelos lucis se transformantibus, sua fallaci larva relicta, rectius auscultabimus Paulo, qui quæ sit continuata stantium conversionis genuina, & pœnitentiæ quotidianæ indoles, loco jam allegando, ex imie docet. De quo etiam Colloquii Academici gratia, Deo annuente, nonnulla meditari fert animus.

§. 2. Locus Pauli à nobis laudatus, ex quo de Pœnitentia quotidiana, seu de Conversione hominis continuata, quæ est stantium, agere constituimus, sic legitur Roman. 7. 24. ταλαίπωρος ἔγωγε ἀνθρώπου, ἧς με ῥύσεται ἐν τῷ σώματι τῷ θανάτῳ τῆς. Vulgatus ita vertit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Nec multum abit B. Augustin. de Nat. & Grat. c. Pelag. c. 54. qui sic reddidit: Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? omissa voce ego, quam alibi tamen addit, de verb. Apolt. serm. 5. tom. 10. Opp. Antiquissima versio Irenæi, cuiuscunque fuerit, 3. advers. Hæref. c. 22. ita habet: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus. Sic verò Erasmus: Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? B. D. Sebast. Schmidio sic placuit: Miser ego homo! quis me eripiet è corpore mortis hujus: secuto versionem B. Lutheri nostri: Ich elens der Mensch/ wer wird mich erlösen von dem Leibe dieses Todes. Merito hanc præfert B. D. Wellerus in Comment. in h. l. versioni Piscatoris, qui Erasmus sequitur: wer wird mich erlösen von diesem Leibe des Todes; cum pronomen τῆς, dieses/ non ad τὸ σῶμα ab Apostolo referatur, sed ad vocem θανάτῳ, eique postponatur; nec etiam ratio appareat, quare constructionem mutare debeamus, Neque enim, ut loquitur Ludovic. de Dieu Animad. in

35

34. 36.

33

37

38

39

30.

in Ep. ad Rom. h. l. p. 95. singularem emphasin habere videtur, si demonstrat corpus: sed longe maximam, si mortem. Vulgatum autem quod attinet interpretem, cui τὰ λείπωμα redditur infelix; parum apposite id censet Eduard. Leigh. Crit. S. N. T. p. 585. Verum quidem est, quod qui moraliter dicitur miser, etiam audit infelix; consecutivam tamen potius, quam formalam vocis Græcæ, quod expresserit interpret significacionem, ipse videtur agnoscere Cornel. à Lap. Comm. h. l. sic notans: INFELIX Græce τὰ λείπωμα, id est, miser, arumnosus. De variis Lectionibus, neque Erasmus in Not. neque Oxonienses quid monuerunt.

§. 3. Audiemus autem super hunc locum I. Nonnullorum Ecclesiæ quinque secularis Doctorum explicationes. Ex his B. Ireneus advers. Hæres. l. 3. cap. 22. ita loquitur: Propter hoc Paulus infirmitatem hominis annuncians, ait: Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, significans quoniam non à nobis, sed à Deo est bonum salutis nostræ. Et iterum: Miser ego homo, quis me liberavit de corpore mortis hujus? Deinde insert liberatorem, Gratia Jesu Christi Domini nostri. Prolixius B. Chrysostomus, qui interprete Musculo, sequentia ad nostrum notavit locum: Vides quanta sit malitia tyrannis, quomodo mentem, etiam lege Dei condelectantem, vincat? Et nonnullis interjectis, gemendo, inquit, vehementerque lamentando, quemadmodum fieri solet, quando tardantibus auxiliatoribus desperatio ingruere cœpit, Christi potentiam ostendit dicens: Miser ego homo, quis me eripiet ex mortis hujus corpore? Lex ipsa non potuit, conscientia non suffecit: quin neque adjuvit, quod quæ bona sunt laudavi, neque bona laudavi solum, sed & contraria impugnavi. Rursus: Cum verò audis, quod dicit, quis me eripiet de corpore mortis hujus? noli putare quod carnem accuset. Non enim dicit de corpore peccati, sed de corpore mortis, h. e. de mortali corpore, de corpore quod sub morte captivum tenetur, non quod mortem pepererit, id quod non malitia carnis, sed violentia, quam illa patitur, signum est. Quemadmodum cum quis à Barbaris captivatus est, non ideo Barbarus est, licet ab illis detineatur: ita & corpus nostrum corpus mortis dicitur ex eo, quod ab illa occupatur, non ideo quod illam procuraverit. Propterea neque Apostolus simpliciter eripi desiderat ex corpore, sed ex mortali corpore, slanculum significans, quod equidem saepe dixi, nimirum quod corpus
ex

ex eo quod factum est passibile, peccato quoque simul factum est exposi-
 tum, quod sc. ab eo invadi facile, capique possit. Subscribit conci-
 sius locutus Theodoretus Com. in Rom. l. c. *Mortis corpus vocat,*
ut obnoxium morti factum; τῆς θνήσκοντος, hoc est mortale. Ex La-
 tinis verò B. Augustinus t. 7. de Nat. & Grat. contra Pelag. c. 55.
 ex loco nostro disputans, ad verba, *quis me liberabit de corpore*
mortis hujus, ita notavit: *Non enim & ille substantiam carnis accu-*
sat, cum dicit liberari se cupere de corpore mortis hujus. cum etiam cor-
poris sicut anima natura Deo bono auctori tribuenda sit. Sed utiq; de vitiis
corporis dicit. Nam de corpore mors corporis separat, sed contracta
ex illo vitia coherent, quibus justa pœna debetur, quam etiam in inferno
ille dives invenit. Hinc se non poterat utique liberare qui dicit: Quis
me liberabit de corpore mortis hujus? Et nonnullis interjectis ad-
dit: Nunc enim tantum desiderat (exclamans Apostolus) ut per in-
dulgentiam sit de præteritis impunitus, sed etiam ut sit de cætero ad
non peccandum fortis & validus: Et si alibi, l. ferm. de verb. Apost.
ferm. 6. t. 10. Opp. etiam Chrysostomi & Theodreti explicationem
secutus, ita scripserit: Sic implebitur, quod dictum est: Miser ego
homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Quia Christus Jesus,
si spiritus ejus in vobis est, vivificabit & mortalia corpora vestra: Sic
liberaberis de corpore mortis hujus, non corpus non habendo, vel alterum
habendo, sed non ulterius moriendo: id non facturum, nisi duplex
hæc explicatio ita se haberet, ut una alteram inferret. De quo
in sequentibus.

S. 4. Ex Nostratibus B. Ægid. Hunnius Comm. in
 Epist. ad Rom. ad nostrum locum, *consideratione, inquit, istius*
sua depravationis, perpetuaque militia carnis & spiritus ingemiscit, &
in hanc tragicam exclamationem solvitur Apostolus: Miser ego ho-
mo, quis me eripiet &c. Miserum se nominat, quia præter voluntatem
sub peccato captivus teneatur in mortali suo, peccatisque obnoxio cor-
pore; è quo tanquam ergastulo liberari unice desideret. Cæterum ex
hac tristi querimonia rursus fide se erigit &c. Vides à B. Hunnio
utramque sententiam conjungi, quam B. Augustini, & Græco-
rum Ecclesiæ Patrum esse modo vidimus. Nec dissentire vi-
deretur B. Balduin. Comm. h. l. Conqueri enim i. illi dicitur Pau-
lus de miseria generis humani, qua ex primo lapsu Adami redundavit

35

34.36

33

37

38

39

31

30

in omnes: hinc est omnis infelicitas in mundo 2. Liberatorem quaerere, quia de suis viribus jam desperaverat. 3. Liberationem petere à corpore mortis, quod per Ebraisimum dicitur pro corpore mortali: in quo pugna hæc carnis & spiritus superstes erit, quamdiu spiritus vitalis in illo fuerit. Est igitur gemitus de beata ἀνάσσει, qua supremus malorum omnium erit terminus. Addimus his B. D. Jacob. Wellerum, qui cum in Comment. in Epist. ad Rom. p. 444. Exclamationem Apostoli non desperantis, sed suspirantis esse, monuisset, quid sit τὸ σῶμα τῆ θανάτου τῆς, sic explicavit: Melius est dicere, Apostolum corpus mortis nominare integram illam & pessimam molem peccati in nobis hæctenus residuam, qua maxime efficax sit, & nunquam non instar tyranni nobiscum pugnet, quod exc. 6. 6. patet, quod ibi corpus peccati, hic vocat mortis.

S. 5. Ex Romano Catholicis Lyra h. l. Paulum, qui se infelicem hominem appellavit, per & propter corruptionem naturæ, petere liberari in persona generis humani, notat, non absolutè à corpore, cum anima perfectè beata non erit, donec fuerit suo corpori reunita, sed à corpore mortis hujus, cum resurrexuri simus in corpore immortalis. Ast qui Cardinalis S. Xisti audivit, Thomas de Vio, Cajetanus, in Enarrat. Epistol. ad Rom. ad nostrum locum ita commentatur: Infelix ego homo. Hinc apparet clarius, quod in persona justificati hominis locutus est. Nam affectus hujusmodi suspirantis ægrè ferendo statum carnis, manifeste affectus est, non solum justificati, sed sancti viri, miserum se profitentis ratione affectuum carnalium, & suspirantis pro liberatione. Unde & dicit, quis me liberabit de corpore mortis hujus? hoc est, ut mox notat, ex quo donum gratiæ Christi me non liberat ab hac carnis conditione mortifera, quis me ab illa liberabit? quasi dicat: Nullus. Meliora hæc sunt cum Lyra commento, tum Cornelii à Lapide explicatione, qui in Comment. ad l. c. n. 93. corpus mortis etiam exponi posse affirmat de corpore obnoxio multis morbis, afflictionibus, & arumnis, & de liberatione in resurrectione futura, dato sibi corpore immortalis & glorioso; ita ut hæc verba Apostoli sint ardens ex hoc misero, & mortali corpore, ad beatam & cœlestem vitam anhelantis suspirium. Priores viri cogitationes n. 92. accuratiores fuerant, quando dico, inquit, à corpore mortis, id est à corpore moribundo & peccandi affectibus, ac consequenter

quenter & morti, & corruptioni obnoxio; sensum consecutivum à formali distinguens.

§. 6. Audimus etiam Reformatos. Ex his Conradus Vorstius Comment. in Epist. ad Rom. p. 48. verba nostra ita παρὰ φωνῆς: O ne igitur miserum hominem, qui nunquam ex ista captivitate eluctari possim! Ecquis me eripiet ex hac ipsa morte & miseria, in qua hactenus cum maximo salutis mea periculo versor; notans in schol. corpus mortis omnino pro ipsa morte, sive extrema miseria, hic poni videri. Sedanensis olim Professor Jacobus Cappellus, Observ. in Nov. T. ad Rom. 8. 24. p. m. 55. expressius locutus est, explicans corpus mortis de mortifero. His enim verbis incusatur, inquit, non tam mortalem corporis hujus visibilis massam, quam mortiferam illam peccati massam, quam in membris suis pugnantem sentiebat adversus mentis suae legem. Supplenda verò responsio hujusmodi, Deus videlicet mihi praestabit libertatem illam, eoque nomine gratias illi ago. Liberam vero sensus eligendi potestatem videtur relinquere Wilhelm. Monnia, Not. analyt. in Ep. ad Roman. ad n. I. p. m. 487. Corpus nostrum, inquit, est corpus mortis, I. quia in ipso, & in membris ejus haeret corruptio & peccatum, quod mors est. II. quia sentit quotidie multa mala & incommoda, morbos, afflictiones, quae & ipse mors quaedam sunt. III. quia obnoxium est morti corporali. Dein cum explicasset, liberatio è corporis morte, quo pacto fiat, p. seq. 488. addit: Per corpus mortis etiam potest intelligi corruptio illa, quae in toto est corpore, & multis modis superest in ipsis regnicis. Addimus his Jacobum Acontium, de Strateg. Sath. l. 5. p. m. 202. qui nostrum locum sic explicavit: Apostolus quidem intelligebat, in suis se oculis trabes habere, & ita intelligebat, ut graviter ingemisceret: Hem, inquit, me miserum, quis me liberabit à corpore mortis hujus.

§. 7. Dissensus interpretum, qui in loci nostri explanatione occurrit, etsi subordinationem quandam admittat, Apostolo non refragante, primo tamen, formali & literali sensu, de corpore, ut variis corporalibus afflictionibus, morbis sc. & morti est obnoxium factum, illum loqui, non censemus, consecutivo licet sensu, ex verbis Apostoli hæc inferri possint. Nos itaque mentem Apostoli indagaturi, locumq; nostrum

B

con-

35

34 36

37

33

38

32

39

31

30

convenienti analysi explicaturi, notamus I. *Connexionem* horum verborum cum antecedentibus, & ex illa scopum Apostoli. Scopus Epistolæ Pauli ad Romanos est, explicante *Apollog. A. C. p. 76.* docere, quod sola fide accipiamus remissionem peccatorum, & Spiritum sanctum; & proponere, quod gratis justificemur, credentes nobis Deum placatum propter Christum. Ad hunc scopum omnia collimant, etiam quæ in cap. septimo habentur. Nam uti ex v. 1. c. 8. colligere licet, quo conclusio ex c. 7. inferretur, docere intendit, quod ne quidem regeniti, sub gratia, qui Spiritu Dei ducuntur, quibus velle bonum adjacet. v. 18. quod Deus operatur Phil. 2. 13. conf. *Hülsem. de Auxil. grat. p. 239. §. 2.* ut velint facere bonum, v. 21. qui delectantur lege Dei secundum interiorem hominem, v. 22: qua formula renovatio & cordis novitas significatur, *Meisner. Anthropol. P. I. Disp. 8. q. 1. §. 10. n. 5.* qui malum odio prosequuntur, v. 15. 19. 20. ceu lege prohibitum, v. 7. qui mente serviunt legi Dei, v. 25. h. e. spiritualem cultum Deo præstant in novitate spiritus, *Danhavv. Hermeneut. S. p. 284.* aliter quam fide, sine operibus legis justificentur: Non exclamaturus. *me miserum, quis me eripiet è corpore mortis hujus*, si aliunde, quam à sola Dei gratia, gratis nos propter Christum justificante, & sic aliunde quam à Christo ipso, spes liberationis affulgeret. Utiq; inquit *B. Augustin.* supra allegatus ex lib. de Nat. & Grat. contra Pelag. c. 55. *se non poterat liberare, qui dicit: Quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Et ad Simplit. l. 1. q. 1. c. 1. tom. IV. *se pravariationis reatu*, inquit, implicatum videt Paulus, ad hoc ut gratiam liberatoris imploret. Unde sic loquentem Apostolum *B. Chrysostomus* introducit, quasi diceret: *Lex ipsa non potuit, conscientia non suffecit: quin neque adjuvit, quod qua bona sunt laudavi, neque bona laudavi solum, sed & contraria impugnavi &c. Unde igitur est salutis spes? Gratias, inquit, ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Vides quomodo ostenderit, quam necessarius sit gratia adventus.* Statim hinc subjicit Apostol. c. 8. v. 1. *ἵδεν ἀεὶ τὸν καταραμα τοῖς ἐν χρεῖσιν Ἰησοῦ*, nihil ergo nunc condemnationis est iis, qui in Christo Jesu sunt, fide nimirum eidem inserti. Quod verò ejusmodi flebili exclamatione gemebundus aliter, quam gratia Jesu Christi, & fide, à peccatis

catis liberari desperet, ratio est magna & multiplex illa imperfectio, tam cordis interna, quam operum externa, ob *inhabitans adhuc in nobis peccatum*. *ψ. 17. 20.* quo non solum opera nostra externa polluuntur, ob luis hujus affluentiam, & quod actus isti ab impura, & labe peccati originalis infecta potentia, qua intime & inseparabiliter corrupta est, exeant, fœdam originem redolentes, quicquid hic contra disputet *Thomas Henrici*, Anatom. A.C. Art. 7. p. 182. conf. *Dannh. H.P. P.II. p. 292.* sed quod etiam vi sua usque eo renatos sibi mancipat, ut etiam quod *non probamus*, quod odio *prosequimur*. *ψ. 15;* quod *non volumus malum faciamus*, *ψ. 19;* quod nunquam in nobis etiam quiescit, & perpetuo captivos nos detinet, atque in transversum agere nunquã cessat, contra *legem mentis*, renovatæ sc. & dissentientis, *ψ. 23.* Vim hanc peccati instigantis, sollicitantis, & *legis instar obstringentis*, explicante *B. Weller*, Com. ad Rom. 7, 23. etiam quando maximo & serio pietatis studio tenemur, per plures versus à *ψ. 13.* ad *ψ. 24.* usque considerans *Paulus*, & inevitabilem hanc molestiam, sane quam gravissimam, *onus ipsum mortalitatis, in quo ingemiscimus gravati*, ut loquitur rursus *Augustinus* ad *Simplic. l.c.* paulo post appellans *sarcinam prementem & urgentem*, cum maxima sui displicentia quotidie sentiens, dolorem, quem pœnitenti corde ulterius continere nequit, prævalente tristitia, ob irati Numinis sensum etiam, uti notabitur, in gemitus & exclamationes erumpere sinit, *Miser ego homo*, inquit & vociferans, *quis me eripiet è corpore mortis hujus.* Quæ etiam consideratio peperit desperationem, liberationem ab hoc malo, quæ primo & præcipue per remissionem peccatorum obtinetur, aliter quam per gratiam DEI, & fidem in Christum obtinendi, quod gemebunda hac exclamatione docere etiam intendit. *Arminij* explicatio in *Differt. de vero & genuino sensu c. 7. ad Rom.* quod *homines sub lege existentes & non sub gratia Christi, carnales, cum non sint suorum actuum Domini, sed peccatum quod in ipsis habitat, miseriam hinc suam, & legis indicio agnoscentes, exclamare coguntur, & gratiam Jesu Christi implorare, falsa nititur hypothesi, quasi noster locus ageret de homine irrogenito, de qua in sequentibus.* Ex Patribus etiam *Clemens Alexandrin.* Strom. 1. 3. f. 457. sq. docet, quomodo considerationi suæ infirmitatis, querulam

35

3436

37

33

38

32

39

31

30

hanc exclamationem subjecerit, ceti intuitu illius factam. Subscribit *Augustin.* ad *Simplit.* l. c. *Clarissime* l. de *Nat. & Gratia* contra *Pelag.* c. 55. *Non tantum desiderat Apostolus, ut per indulgentiam sit de præteritis impunitus, sed etiam ut sit de cætero ad non peccandum fortis & validus. Condelectatur enim lege DEI secundum interiorem hominem. Videt autem aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, videt esse, non recolat, fuisse, præsentibus urgetur, non præterita reminiscitur. Nec tantum repugnantem videt, verum etiam captivantem se in lege peccati, quæ est in membris ejus, non quæ fuit. Hinc est quod clamat: infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus. Patet hinc ineptire illos, qui fingunt, Paulum ut Philosophum Platonicum è corporis hujus vinculis exsolvi cupiisse.*

§. 8. II. Notamus *Gementem*, qui pronomine primæ personæ ἐγὼ exprimitur, ipseque est *Apostolus Paulus*, cujus etiam hæc sunt verba. Hic est subjectum, de quo prædicata loco nostro contenta enunciantur, & intelligenda sunt, si oratio Pauli querula, exclamatoria & interrogatoria, formaliter non logica, ad propositiones Logicas fuerit reducta. Duo nimirum de se dicit Paulus, de se in prima locutus persona: Primo quod sit *πάλαιωρα ἄνθρωπος*; dein quod ἐν τῷ σώματι ἔσθαι τῆς θανάτου, à nemine, præter Christum scil. eripiat. Quamquam etiam nil impediat, quominus unam propositionem enunciativam, & Logicam ex verbis Pauli faciamus, hoc modo: *Ego (Paulus) sum is, qui miser est homo, è corpore mortis hujus à nemine (quam à Christo) eripiendus.*

§. 9. Cum itaque qui hic loquitur, voce ἐγὼ intelligendus, gembundus exclamans: *Πάλαιωρα ἄνθρωπος, miser ego homo, ipse sit Apostolus, an de se, ut renovato, an vero ut irrogenito: An in persona propria, an in persona humani generis loquatur, gemesque suspiret, disquiritur. Sociniani certe, Arminiani, & si qui alii, perfectionis opinione inflati, hic cum his conspirant, Pelagianos secuti, acerrime negant, Paulum in 7. ad Rom. capite loqui de se ut renato, sed sub sua persona de homine, qui Christi expers adhuc sub lege est, uti Socini verba habent apud *B. Franz.* Schol. sacrif. D. 20. §. 126. p. 723. quod in peculiari tractat. in c. 7. Rom. sub nomine & larva *Prosperi* cujusdam*

dam *Dysidai*, ex instituto assertum ivit: Probante *Jona Schlichting* contra Meisn. p. 162. quod *Socinus* hanc querelam neget esse ipsius *Pauli*, *Christi spiritu jam regeneriti, sed Pauli personam hominis sub lege constituti, nec spiritu Christi præditi, sumentis*; annuentibus etiam in *Apologia Arminianis*, & ad *Socinum*, ceu nervosissime cum *Arminio* & *Toletio* docentem, quod Rom. 7, 14. sqq. *Apostolus de regeneritis per Spiritum Christi non agat*, provocantibus, in quorum sententiam etiam *Conrad. Vorst.* Com. in Ep. ad Rom. p. 50. sqq. utriusque sententiæ exhibitis rationibus, transire videtur. Verum quod *Apostolus* loco nostro de seipso post regenerationem, nec de alio, vel de seipso nondum renato loquatur, vox $\epsilon\gamma\omega$, satis emphatice expressa, emphasin explicante eximie *Abbate Theona Collat.* 3. c. 16. & à *Paulo* ψ . 14. 17. 20. 24. 25. repetita, evidenter docet. Unde sic argumentor: Status $\epsilon\gamma\omega$, sive *Pauli*, ψ . 23. & 25. expressus, est status hominis regeneriti. Status $\epsilon\gamma\omega$, sive *Pauli* versu nostro 24. notati, est status $\epsilon\gamma\omega$, sive *Pauli* ψ . 23. & 25. expressus. E. status *Pauli* versu nostro 24. notati, est status hominis regeneriti. Major propositio inde patet, quia utrobique *Paulus* de se loquitur, qua non tantum carne legi peccati, sed etiam quatenus mente legi DEI servit, eaque delectatur. ψ . 22. quod non nisi in renatos cadit, Gal. 5, 16. sqq. & sic qua non tantum carnalis, sed & qua spiritualis, *Spiritu Christi* præditus, Joh 14, 17. fuit. Non malè *Adam Conzen.* ad Roman. 7, 14. q. 2. Dicimus, ait, *Paulum fuisse carnalem & spiritua-lem.* Carnalem quod motus concupiscentiæ sentiret, spiritua-lem quod gratia adjutus non consentiret. Nec datur cur de *Minore* dubitemus. Ingemiscit enim, & querulus ideo exclamat *Paulus*, quod legem in membris rebellantem legi mentis, & captivum reddentem se legi peccati, experiatur invitus, ψ . 23. præced. Præterea exclamatio *Apostoli* querula, uti constat agnitione peccatorum & miseriæ humanæ, sibi ipsi eum dolore, quem gemitus expriment, displicentis; voto item & fiducia liberationis ab hoc molesto onere peccati; ita certum est, tales non esse sub lege, sed sub gratia, & *Spiritu Christi* duci, per quem sunt renati, credunt enim. De non renatis, inquit *B. D. Calovius* Socinism. proflig. de B. O. contr. 4. S. 8. p. 764. certum est, quod neq; peccati

35

34 36

37

33

38

39

30

gravitatem agnoscant, quia hoc est pœnitentium, neq̄, DEUM serio implorent, cum hoc sit credentium. Qui ergo istam exclamationem de non renato interpretantur, illi pœnitentiam & fidem in non renatos cadere absurdissime fingunt. Illa sane quam olim Pelagiani egerunt, hodie autem causam hic agunt Sociniani, Arminiani, usque eo mala est, ut B. D. Scherzero Colleg. AntiSoc. disp. 89. p. m. 728. memorante, in Synodo Unitariorum horum Lublinensi, ann. 1589. Socino ob hanc sententiã contradicium fuerit. Quam plenius confutarunt ex nostratibus, inter cœlites jam triumphantes, D. Calov. Socin. profig. l. c. Theol. Apostol. Rom. Orac. 56. Arminianism. de Fid. Justific. §. 46. p. 288. sq. Dannhavver. Hermeneut. S. pag. 81. sqq. Scherzer. l. c. Meisner. Anthr. P. I. D. 8. q. 1. §. 6. sqq. Schmalzj pinguedinem abstergente B. D. Franzio Schol. Sacrif. l. c. Quanquam vero & Lyrani hæc fuerit sententia, ceu notavimus, in persona generis humani Paulum liberari petere affirmantis, annuente Tolero, ab Estio tamen, Cornelio à Lapide, Cajetano, aliisque, eam improbari constat. Ex Reformatis idem facit Laurent. Paul. συνοχή. p. 161. Mommi loco supra notato. De Patrum judicio hac de quæstione, ad quorum consensum temere se recipiunt Arminiani, vid. D. Calov. Theol. Apostol. Roman. Or. cit. p. 326. sq. Quanquam enim supra laudatus Chrysostomus Hom. 13. ad Rom. ad c. 7. v. 14. Paulum ait describere hominem, sub lege & ante legem degentem; & introducere etiam eundem τὸ ἐν τῷ χαλεπῷ ἀνθρώπων, πολιορκημένον ἐν τῷ πειθῶν, hominem ante gratiam ab animi perturbationibus obsessum, Theodoretus Com. in Ep. ad Rom. l. c. affirmat, accuratius tamen perpendens in certamine Pelagiano hunc locum Augustinus, non solum dissensit, priori retractata sententia i. Retract. c. 23. sed etiam pro se allegavit Hilarium, Gregor. Nazianzenum, Ambrosium, l. 6. contra Julian. c. 11. Aperte idem docet locus supra productus. Nec minus eximia sunt quæ pro hac sententia habet Abbas Theonas Collat. 3. c. 16.

§. 10. Cæterum gemitum, ingemiscensque & ingemiscendo exclamantis verba esse, quando τὸ λαίωω, inquit Apostolus, ἐγὼ ἀνθρώπων, τίς με ῥύσεται &c. res ipsa docet. Dicitur enim Exclamatio oratio, in qua interjectio expressa. aut intelle-

intellecta, indicet animi affectum; eoq; etiam pronuntiatio intendatur, ad significandam rei magnitudinem, explicante Gerhard. Joh. Vossio Instit. Orat. l. 5. c. 13. s. 3. p. 417. Παθῶ sane D. Paulus suum, ejusque magnitudinem satis indicat, non sine verborum emphasi, vocisque, si pronuntiaturus eadem foret, intensione, cum ait παλαίπαρος ἐγὼ ἀνθρώπων, quod idem est, ac si dixisset: O miserum me. Præterea cum exclamantes affectus magnitudinem etiam personæ, & rei compellatione, significare solemus, idem Apostolus facit, addens: Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος & ἰανάτης τέτης; Rei quæ ipsum sollicitum tenet magnitudinem, & mali cum quo conflictandum difficultatem, & quem in corde illius id cieat affectum, quantumque dolorem, satis exprimens. Non vero *desperatio*, sed *tristitia* potius contriti, & pœnitentis cordis, hic est affectus: Παθῶ hominis ex seria contritione & dolore, cum ob peccati fœditatem, tum offensi & irati Numinis sensum, sibi ipsi displicentis, & à fecibus hisce cordis sui, & interna camarina liberari a vide cupientis, & anhelantis. Unde nec exclamatio hæc, bene notante B. Wellerro h.l. p. 444. *desperantis est*, sed *suspirantis*, sive *gementis* & *vehementer lamentantis*, uti supra Chrysostomum loquentem audivimus. Momma l. c. p. 487. Paulus dicitur στενάζειν. Abbati Theona in Cassiani Collat. 22. c. 14. audit vociferantis Pauli miserabilis ejulatus.

§. II. III. Observamus ex dictis, *gementis*, & *gemendo exclamantis* Apostoli πάθος, & ἦθος, quale fuerit. Παθῶ est, fuitq; sancta quædam perturbatio, atque ægritudo quotidiana, & commotio, orta ex agnitione mali quotidie commissi, ἀποχαιρέτως licet, vere tamen peccati, ψ. 15. 19. & sensu mali inhabitantis, ψ. 17. 20. mortiferi, animamq; ut B. loquitur Augustinus ad Simplic. l. 1. q. 1. c. 1. *aggravantis, per quod fit etiam ut invite delectet, quod non licet*, summa cum molestia Apostoli, carnis hujusmodi illecebras ægerrime ferentis; quam ceu reginitus, qui legi consentiens, quod bona sit, ψ. 16. *bonum facere anhelat, ψ. 19. & lege Dei delectatur, secundum interiorem hominem, ψ. 22. in se sentiens, etiam quotidie deploravit.* Non enim latuit Paulum, *sarcinam hanc prementem*, ut cum Augustino loquar, & *urgentem jure supplicij divino judicio*
tribu-

35

34 36

37

33

38

32

39

31

30

tributam & impositam esse ab eo, qui pramonuit hominem, dicens: *Qua die manducaveritis, morte moriemini*: Ideo enim legem in membris illam Apostolum appellare, doctissimus monuit Præsul. I. c. *Hinc est, quod exclamat, rursus notante B. Episcopo Hipponensi, l. de Nat. & Grat. c. 55. Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Ex mali enim usque eo molesti, prævaricationis etiam reatui eundem implicantis, & per se, extra Christum, Paulum condemnationi obnoxium facientis, apprehensione, tristisque sensu, non poterat non in homine renato, qui mente legi Dei serviebat. *ψ. 25. exoriri displicentia cum sui ipsius, ob peccatum intime & inseparabiliter inhabitans, scædeque labe sua totam naturam, omniumque facultatum actus inficiens; tum omnium actuum à labe originali affluente corruptorum; eaque non simplex tantum, sed efficax etiam, cum quotidiana detestatione, & serio voto liberationis à malo usque eo scædo, & molesto, & secundum legem damnationis reatum secum ferente, conjuncta, quam serius dolor & tristitia, haud raro non absque pavoribus conscientia, comitabatur, ex legis suboriente sensu, Rom. 4. 15. quæ iram operatur, & occidit, 2. Cor. 3. 6. solatiū quanquam contra suggerente Evangelio de JESU CHRISTO, Rom. 8. 1. Apostolum non sub lege, sed sub gratia constituyente. Accedente etiam perpetua & quotidiana lucta inter carnem & spiritum, Rom. 7. 21. sqq. Gal. 5. 16. unde difficultas operandi in homine renato tanta oritur, ut quæ non vult interdum faciat, Rom. 7. 15. 19; cum quotidiana etiam carnis refrenatio, crucifixio & mortificatio necessaria fuerit, ni carnem triumphare vellet Apostolus, Gal. 5. 24. de quo B. D. Carpzovius Isag. in l. Symbol. p. 1255. molestia hujus agonis non solum in eo, ceu renato & justificato, extremum erga peccatum odium incendit, *ψ. 15. sed &, quod à cruciatibus, illecebris, vexationibus, & tentationibus hujus mali penitus in hac vita, & quoad ejus sensum liberari desperaret, accedente agnitione reatus ex lege *ψ. 7. & odio peccati, quod in justificato fides parit, opere hoc pressus vehementer ingemuit, dolore interno in flebilem ejulatum resolutum. Quanquam vero ob malum proprium presens, quod Thomas Aquinas 2. 2. q. 36. art. 1. R. ad 1. obje-***

objectum tristitia constituit, Apostolus tantam conceperit tristitiam, ut sic exclamaret, ingemiscendo tamen sub onere peccati, & aliunde, quam à DEI gratia, atque Christo, liberationem consequendi sancte desperando, non nisi tristitia secundum DEUM, cum fide commixta, eamque consequens, affectus erat. *Ἡ ᾗ καὶ θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεταί.* Clemens Alexandrin. Strom. l. 4. f. m. 527. legit ἐργάζεταί. ἢ ᾗ ἔχουσιν λύπη θάνατον κατεργάζεταί, tristitia vero qua secundum DEUM est, pœnitentiam ad salutem, non pœnitendam operatur; tristitia autem mundi mortem operatur, ceu Paulus docet 2. Cor. 7. 9. Pœnitentis hominis ἡθὺσιν proin, peccata sua quotidiana agnoscentis, & serrio, ob reatum offensi numinis per se connexum, remissum licet, detestantis, sincera etiam pœnitentia se humiliantis; prævicatori, inquit Augustin. ad Simplic. l. c. humiliter exclamandum est; Miser ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus; quod contra legem fecerit se reprehendentis, iterum B. Præsule observante, & fide gratiam DEI implorantis, verba etiam nostra continent. Constituunt ἡθὺσιν hoc, atque, quod explicavimus, πᾶσι ἡθὺσιν, characterem hominis quotidie pœnitentis, ceu in sequentibus patebit ulterius.

§. 12. Cajetanus in Comment. h. l. sicut vidimus, τὸ ἡθὺσιν Apostoli sic explicat: Apparet quod in persona justificati hominis locutus est (Apostolus.) Nam affectus hujusmodi suspirantis, egre ferendo statum carnis, manifeste affectus est, non solum justificati, sed sancti viri, miserum se profitentis ratione affectuum carnalium, & suspirantis pro liberatione. Probaremus hæc Cardinalis verba, si per justificatum, in cujus persona Paulum locutum ait, intelligeret, per imputatam justitiam Christi, non infusum charitatis habitum talem; si per virum sanctum, sanctitate Christi imputata, vel in hærente inchoata, imperfecta, non perfecta talem notaret, & carnem, sive concupiscentiam, peccatum vere & proprie tale esse agnosceret. Id vero cum non sit, sensu adversarii à nostratibus, ceu alibi docetur, improbato, illa non admitimus.

§. 13. Sequuntur itaque IV. verba ingemiscantis ipsa, quibus Paulus renatus suam I. deplorat, & agnoscit miseriam. Τάλαιπωρος, inquit, ἐγὼ ἄνθρωπος, miser ego homo. Idem est, quod alias etiam dicunt: Me miserum! vel ὦ me miserum! Vocabulum

C

lum

35

34 36

37

33

38

32

39

31

30

lum *ταλαιπώρος*, an componatur ex verbo *ταλάω*, per Syncopen
τλάω, *suffero*, *sustineo*, & *πῶρος*, *luctus*, ut nonnullis placet, ita ut
ταλαιπώρος sit ὁ *τλάων τὸν πῶρον*, uti B. Wellero placet, Comment.
 h. l. An vero sit ἂ *τάλας*, *miser*, ἀπὸ τῆ *πῶρα*, uti videtur *Eduardo*
Leigh. in Crit. S. N. T. p. 585. cum nemine digladiabimur. Ita
 cum τὸ *πῶρος* non *luctum* tantum significat, sed etiam *callum*,
 item *duritiem lapidosam*, qualis in art hriticis & podagricis mor-
 bis datur; quin & *Reinesio* in variis Lect. l. 3. observante, cer-
 tum lapidis genus notat, quod *Porus* dicitur, de quo *Plinius*
 H. N. l. 36. c. 17. etiam agit; unde verbum *πῶρώω*, quod Græ-
 cis est *obdurare*, in lapidosam duritiem, in tophum convertere;
 quæri posse videtur, num in composito *ταλαιπώρος* vox compo-
 nens *πῶρος* in priori, an in posteriori spectetur significatione? B.
 D. Hoë Comment. in Apoc. c. 3. f. 106. in voce *ταλαιπώρος* præ-
 ferre videtur τῆ *πῶρος* sensum posteriorem, quod admodum mi-
 ser sit, qui naturali *ταλαιπωρία*, & corde callo obducto, h. e. in-
 durato, laborat. Sane caro, & naturalis corruptio in nobis in ha-
 bitans, non incongrue ejusmodi lapidosæ duritiei, qualis sæpe
 in articulis podagricorum & arthriticorum datur, compara-
 tur, cum quod maximos illa pariat dolores, tum quod intime
 inhæreat, &, ut ita loquar, in juncturis ipsis ejusmodi afflicto-
 rum habitet, uti vetus homo in renatis inexistentibus illos sua
 vexat multiplici molestia, ita ut *ταλαιπῶρ* ille sit dicendus,
 qui carnis, & veteris hominis insulibus, & aculeis, stimulis-
 que sic affligitur, & cum ærumnis & miseriis conflictatur, non
 aliter, ac illi, quibus lapidosæ in articulis collectiones dolo-
 res creant, ærumnosi & calamitosi sunt. Comparat itaque
 Apostolus τὸ *σῶμα ἡ θανάτου τῆς*, *corpus mortis hujus*, cum ejus-
 modi *πῶρος*, atq; in juncturis arthriticorum & podagricorum fa-
 cta lapidosa collectione, quæ suis quos parit doloribus ma-
 gnas excitat ærumnas; atque *ταλαιπῶρον* se vocans, significat
 pari modo se afflictum, miserum & ærumnosum reddi carnis
 vetustate, in se inhabitante, atque stimulis suis vexante, quæ re-
 frenata, & coercita, majori molestiæ sensu remorder, quam illi
 sentiunt, qui lapidosæ ejusmodi in articulis suis laborant colle-
 ctionibus, & sumas experiuntur molestias: *Ταλαιπῶρία* sua licet
 spiri-

Spiritualis, & in anima fit, cum isti, quibus se comparat Apostolus, talem in corpore experiantur, quasi diceret: Memiserum, & ærumnosum, qui internis istis concupiscentiis, quæ me invitum agunt, & abripiunt, ad faciendâ quæ non volo, quarum etiam ex lege, sub gratia licet sim, agnosco reatum, & quas ceu renatus, & justificatus, cui vitæ novitas curæ cordique est, Rom. 6.4. detestor, & averfor, non aliter vexor, ac internis doloribus, & mentis cruciatibus, non aliter affligor & patior, cum mortificationi carnis intentus sum quotidianæ, ejusque reatum considero, & quod à Christo, cui omnis impuritas displicet, *ab omni iniquitate redemptus sim*, Tit. 2, 14. fide perpendo, quam illi qui quotidianis & diuturnis tophorum doloribus, in diuturna arthritide vexantur, & suas ærumnas querula voce aliis exponunt.

S. 14. Etiam vox *ταλαίπωρος* legitur Apoc. 3, 17. ἐν οἷσιν οὐκ εἶδὼς ταλαίπωρος ἢ ἐλεεινός, ἢ πτωχός, ἢ τυφλός, ἢ γυμνός, non scis, quod tu sis miser, & miserabilis, & egenus, & cæcus, & nudus? quæ, cum πτωχός, τυφλός, & γυμνός, de spirituali, quæ ratione animæ talis, egestate, cæcitate & nuditate exponuntur, bene etiam de spirituali miseria explicari potest, etsi necesse non sit, ut illa hoc loco Apocalypticum per omnia eodem se habeat, & explicetur modo, quo Paulus in nostro dicto se *ταλαίπωρον* appellavit. Retinetur tamen interim significatio ἡ πῶρος, qua duritiem lapidosam, & callum, notat, si explicandum, qua ratione Angelus Laodicensæ Phrygiæ Ecclesiæ, *ταλαίπωρος* à Christo miser fuisse dicatur, etsi non ea, qua Paulus ingemiscens se *ταλαίπωρον* nominavit, ob ærumnosas, molestasque carnis & spiritus mutuas concupiscentias, atque pugnas, quibus varie defatigatus fuerat; non quod, quæ Haymonis, Episcopi Halberstadenfis, Com. in Apoc. 1, 2. ad h. l. frigida, ἀνύγερα, & ἀσκητα est interpretatio, seipsum deceperit, putans se salvari per fidem solummodo, cum scriptum sit: Fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa; sed potius, quæ B. D. Hoei h. l. est explicatio, ob cor durum, & quod callum quasi obduxit. Expressius ad textus circumstantias D. Cluverus Com. h. l. Laodicensæ Ecclesiæ Angelum *ταλαίπωρον* dici vult, quod *servitio Mamona*, divitias suas jactans, *assuetus*, variis sollicitudinibus, & curis se sic excruciat, ut dedoluerit,

35

34 36

33

37

38

39

30

nec senserit amplius defectum suum: Tali sane modo Paulus non fuit *ταλαιπώρος*.

S. 15. Cæterum quanquam hæc ita se habent, ut vocis *ταλαιπώρος*, qua ex *τάλας miser*, & *πῶρος callus, topus*, componitur, significatio, cum in nostro, tum in aliis etiam locis, eo quo explicavimus modo, ceu bona & literalis admitti queat, non tamen est cur eam opponamus significationi, & explicationi illorum, quibus ὁ *ταλαιπώρος* est quasi ὁ *τλάων ἢ πῶρον*, qui sustinet, fert, & patitur luctum, & luctuosa; h. e. qui tribulationum luctuosarum oneribus assidue premitur; qui affligitur, & afflictiones sustinet, calamitatem & miseriam ferens. Uti enim prior explicatio speciem & modum *ταλαιπωρίας* connotat, explicandum licet ex circumstantiis textus; ita posterior significatio generalior aliquanto est, & ex se, à modo & causa miseriam magis abstrahere videtur, licet ex circumstantiis textus id quod hominem *ταλαιπώρον* reddit, investigari possit, uti nostro loco τὸ σῶμα ἔθανόν τε τέτα, & topus ille carnalis appellari potest, qui Apostolum reddidit *τάλαιπῶν miserum*, & luctus, objective scilicet five luctuosa illa res, quam Paulus *πέτληκε*, *anhelans sustinuit*. Dicit itaque potest, quod *ταλαιπώρος* significet *ærumnosum*, ex ærumnis, & calamitatibus miserum, & afflictum; in hypothesis autem notet vel miserum à vetustate carnis inhabitante, & topi instar articularis inhærente vexatum, tristem etiam ob peccati reatum, quem istam vetustatem ex sua natura, & per se, secum ferre novit, quam proin etiam ceu renatus, non sine dolore, extremo odio prosequitur; vel ob cordis callum, & indurationem talem, prout nimirum ex textus circumstantiis causa & modus *ταλαιπωρίας* explicari amat. Quemadmodum & verbum *ταλαιπώρεω*, quod à *ταλαιπώρος* descendit, & significat labores & ærumnas sustineo, miser sum, fatigor, vexor, affligor, & de temporali, externa, hujus vitæ afflictione, & de interna, spirituali, ex causis spiritualibus, v. c. peccatorum agnitione, seria & dolorosa contritione, & pavoribus conscientiam, exorta, accipi non repugnat. Quid ex Thucydide, Platone, Sophocle, Euripide & aliis notatum hoc nomine, apud alios legatur, non adducimus, Sufficit nobis locus ex Jacobi 4, 9.

τῶν αὐτῶν

ταλαιπωρήσατε, affligimini: Quod verbum nos de afflictione interna penitentiali interpretamur, cuius signa externa sunt luctus, & ploratus. Præceptæ penitentiæ exercitium, quo pacto peragere debeant, qui operibus carnis indulserant, c. 4. v. 1. seqq. docet Apostolus, ex Joël. 2. 12. verbis desumpta formula: *Convertimini ad me* (conversione sc. intransitiva) *in toto corde vestro, & in jejunio, & in fletu, & planctu.* Interna est hæc conversio, ad quam interna afflictio pertinet, quæ complectitur dolorem de peccatis exortum, anxium hominem reddentem, ejusque animum, & corpus aggravantem, cuius effectus & signa sunt fletus, planctus, jejunium, de quo B. D. *Johan. Musæus de Convers. hom. Disp. 2. c. 4. §. 71. p. 86. seq. Eduardus Leigh. in Crit. S. N. T. p. 585.* etsi concedat, verbo hoc non significari externum hominis statum; sed internum animi affectum, non tamen satisfacit, cum sic explicat verbum ταλαιπωρήσατε, i. e. ita animo affecti estote, ac si affligeremini. Utrumque enim præcipit Apostolus. Nec sincerum penitentis πάθος, absque sensu doloris, qui est afflictio quædam interior, esse potest. Usque eo hoc manifestum, ut etiam *Balthasar Paes, Lusitanus, Comm. in Epist. Jacob. l. c. p. 660. propius scripserit accedere, ut videtur ad mentem Apostoli D. Thomæ, MISERI ESTOTE, id est miseriam vestram recogitate, & recognoscite, in quam sc. per peccatum incidistis.* Hæc enim si seria est, & ex Dei verbo instituitur consideratio, sui displicentiam, dolorem, & tristitiam, aliasque penitenciales parit passiones.

§. 16. Explicat vero etiam II. Paulus quodnam sit, fueritque, quod se ταλαιπωρον fecerit: Σώμα nimirum τῆ θανάτου τῆς τῆς, corpus mortis hujus. Hæc quod attinet verba, supra jam dissensum interpretum notavimus, quorsum pronomen τῆς, hujus, referri debeat & quid demonstret, num ad τὸ σῶμα, an ad τῆ θανάτου. *Cajetanus h. l. id relinquit in medio.* Nos supra dictis addimus verba *Flacii in Clav. f. 685. Nec illud quidem recte factum est, quod pronomen τῆς, hujus, ad corpus transtulerint, cum Paulus eo monstret illam mortem, de qua toto agit capite, nempe corruptionem originalem.* Bene hæc *Flacius.* Dependet ergo dubium hujus, de rite collocando pronomine demonstrativo τῆς, decisio,

35

34 36

33 37

32 38

31 39

30

à genuina explicatione verborum textus Apostolici, & si recte fuerit explicatum, quid sit τὸ σῶμα τῆ θανάτου, in quorum verborum expositione doctissimos quosque variare commentatores, supra jam vidimus. Quibus corpus mortis hujus placet explicare per corpus mortale, quod sub morte per violentiam captivum tenetur, & morti obnoxium factum, uti Chrysostomo, & Theodoro visum, quos secuti sunt Lyræ, Cornel. à Lapide, l. c. Bellarmin. de amiss. Grat. l. 4. c. 11. l. 5. c. 7. ex nostris etiam Balduinus, Hoë, l. c. Glassius; nisi in sensu consecutivo, ceu Cornelium fecisse fere videtur, vel per accommodationem cum Augustino loquantur, illi menti Apostoli, primæque ejusdem, & literali verborum intentioni respondere non videntur, cum in præcedentibus non de hoc, quod corpus suum mortale, in orbis compluribus, & moriendi necessitati obnoxium fuerit, egerit; unde etiam, si primam ejus intentionem spectemus, de hac imbecillitate noluit præcipue exclamare. Nec apparet, qui à consideratione interni belli inter appetitum carnalem & spiritualem, ut loquitur B. Hülsemann. Brev. c. 16. §. 4. sic ad deplorandum corpus suum mortale descenderit Apostolus, ut hoc potius præ oculis haberet, quam concupiscentiæ nunquam quiescentis, & contra spiritum nunquam non concupiscentis malum, hujusque reatum, de cujus molesta importunitate vers. proxime præcedenti questus fuerat. Ne dicam, corpus hoc nostrum mortale esse subiectum secundarium harum afflictionum, quas caro nobis regentis creat. Rectius proin dicitur Paulum liberationem anxie à malis his desiderantem, petiisse potius liberari ab afflictionibus ipsis, & illas proin etiam intellexisse, quam à subiecto malorum horum secundario. Unde cum nulla probari possit necessitas verbis his urgendi Ebraismum, de quo B. Balduin. & Glass. Gram. S. p. 35. in Philol. S. p. 401. retinemus illam explicationem, quam simplex verborum suppeditat connexio, quæ de rebeli internæ concupiscentiæ malo, ejusque secundum legem reatu, τὸ σῶμα τῆ θανάτου explicat.

§. 17. Nec est quod excipiat, utrumque formula hac loquendi comprehendendi, & concupiscentiæ malum originale
in

in nobis residuum, veterem illum hominem, vetustatemque carnis, & peccati hujus stipendium mortem; quodque hæc B. Augustini fuerit sententia, quam suam cum aliis etiam fecerint Momma Reformatus; Cornelius à Lapide, & B. Glassius noster, in Philol. S. I. c. ita notans: *Quis me liberabit ἐν τῷ σώματι τῷ θανάτῳ τῆς, ex corpore mortis hujus, h. e. ex hoc corpore mortali: seu ex hoc corpore mortifero, quod istam terram originalis peccati pestem, & ejus stipendium mortem, circumfert.* Cum enim de ipso corpore humano per totum contextum, ad finem usque capitis, quo de hac interna militia depravatæ naturæ residuæ cum gratia Spiritus Sancti sanctifica & renovatrice agitur, nulla unquam facta fuerit mentio, nullaque nos aliunde etiam urgeat necessitas, ob rationes etiam proxime allatas, literalem formulæ sensum non latius extendimus, quam ipsa verborum cohærentia nobis præcipit; quicquid sit de sensu consecutivo, qui per consequentiam ex sensu literalis inferitur, virtute cujus etiam B. Augustinus nostrum locum ad resurrectionem mortuorum fidelium accommodavit, ceu verba supra producta perspicue docent. Vorstii interpretationem supra allatam quod attinet, qua *corpus mortis pro ipsa morte, seu extrema miseria poni* affirmat, si non inepta, insufficientis certe est. Inepta, si de morte corporis loquitur, quæ Christianis fidelibus non extrema dicitur miseria, sed Gentilibus, conf. Aristot. 3. Ethic. c. 6. cæterisque, qui *omni spe destituuntur*, 1. Thess. 4. 14. Ne dicam, de morte hac in toto contextu nihil haberi, ita ut non appareat, quæ ad hanc de morte exclamationem Apostolus tam subito lapsus fuerit. Sin vero aliud afflictionis genus intelligit, de extrema miseria differens, cur non in quo illa consistat, exposuit? Sed satis patet, generali hac glossa usum Steinfurtensem Doctorem, ne distinctius loquens, vel Reformatos suos, vel Arminianos, vel Socinianos, de peccato, & miseria hominis, non idem sentientes, offenderet. Conf. de hoc Vorstio Johan. Lar. Hist. p. 699. Dorfeb. in Pentad. p. 18. Calov. Armini. D. I. p. 9. seq.

§. 18. Nobis, quid sit τὸ σῶμα τῷ θανάτῳ τῆς, *corpus mortis hujus*, placet I. illorum sententia, qui hoc nomine intelligunt

35

3436

37

33

38

34

39

31

30

gunt prava concupiscentia carnalis malum, in regentis residuum, quod adversus spiritum concupiscendo, Gal. 5, 17. illis qui ἐσσεβῶς, pie, in Christo Jesu vivere volunt, 2. Tim. 3, 12. tantum doloris, molestia & negotii facessit, & in transversum contra voluntatem, haud raro abripit, quotidianaque lucta exercet, ne dormientibus parcens. Sic enim explicat B. Irenaeus, seculo Apostolorum vicinior Chrysostomo & Theodoro, loco supra notato, intelligens infirmitatem hominis, de qua Apostolus locutus dixit: Scio quoniam non habitat in carne mea bonum; internam corruptionem notans, quae cum rationi, tum appetitui adhæret. Unde B. Augustinus l. c. ex l. de Nat. & Grat. contra Pelag. c. 55. de vitiis corporis, animati sc. quod & ipsum subiectum est inhæstionis hujus mali, Matth. 5, 29. c. 18, 8. Rom. 6, 12. 13. verba hæc interpretatur. Disquirens etiam quid sit corpus peccati Abbas Theonas, Collat. 3, c. 16. hoc est corpus mortis, inquit inter alia, quod emulantes angelicam sanctitatem, & volentes Domino jugiter inherere, perfectionem tantam hujus boni, quia corpus mortis obsistit, invenire non possunt, sed faciunt malum quod nolunt; satis innuens corpus mortis esse peccatum internum. in nobis inhabitans, Rom. 7, 17. seq. 20. 21. depravationem naturæ, indeque ortam perpetuam militiam carnis & spiritus, ut loquitur B. D. Aegidius Hunnius; & quæ B. Hülsemanni Brev. l. c. explicatio est, bellum appetitus carnalis & spiritualis. Ipse etiam Glassius cum in Grammatica S. corpus mortis significare corpus mortale affirmasset, in Rhetorica S. tract. l. c. 9. pag. 212. in Philol. S. p. 1199. Peccatum inherens vocat corpus mortis, hoc est, quod non nisi mortem, & corporalem, & aternam producit. Annuunt Flacius in Clav. f. 190. Gerhard. de Peccat. Act. §. 49. Chemnit. Exam. C. T. P. l. f. m. 99. B. Wellerus Comment. loco supra adducto. Ex Pontificiis Cajetanus, Hager, in Collat. A. C. & C. T. Ex Calvinianis Capellus, Acontius, quibus addimus Ludovicum de Dieu h. l. p. 96. indicat, ait ille, Apost. tristissimam & infelicissimam esse mortem, quam ex reliquiis potestatis peccati in corpore suo sentiebat. Addimus tamen II. simul Apostolum exprimere voluisse hac formula, & intelligere reatum concupiscentiæ, & quod per se mortem aternam inferat, & proin natura sua peccatum mortale sit, ceu communiter de hoc malo, & ejus motibus etiam primo primis

primis à nostratibus docetur. Sic explicant Apostolum etiam B. D. Hulsemann. in Manual. A. C. p. 63. sq. B. D. Sebast. Schmid. Paraph. h. l.

§. 19. Probatur vero hæc sententia, quod concupiscentiam in carne hærentem, & mortis, quantum in ipsa, ream, tam miserabiliter ejulando. intelligat per *corpus mortis hujus Paulus*, inde, quod in antecedentibus, quam misere à malo hoc. quod ex lege, quæ iram operatur, Rom. 4. 15. peccatum ex se mortale esse cognoverat, c. 7. 7. tanquam à tyranno secum pugnante, uti Chrysostomus explicat, fuerit vexatus, quantos etiam sibi dolores illius sensus molestus creaverit, quantoque onere verus homo sibi incubuerit, Apostolus exposuerit. Facto ergo hoc gemitu flebili exclamante, & quod tanto onere eum presserat, *corpus peccati* appellante, recte colligitur, prius passa & exposita, afflictum hac appellatione indigitare voluisse. Accedit his pronomen demonstrativum τὸ αὐτό, quod mala ab Apostolo perpetrata, & ab eodem explicata, manifeste respicit, quasi diceret Vir sanctus ingemiscens: *Me miserum! quis me liberabit à corpore hujus mortis, quod uti hæcenus enarravi, usque eo contranitendo, & in bono impediendo me vexat, ut etiam agam quod bonum non est. & quod malum esse agnosco, non absque reatu mortis aeternæ, si legaliter hoc examino, licet non sub lege, sed sub gratia, & proin ab hoc reatu liber sim.* Plana hic omnia sunt. Accedit quod hac explanatione admissa sequatur, *corpus mortis* dici posse, imo non posse tantum, sed etiam debere dici *corpus peccati*; id quod omnino ita statuendum est, cum hac loquendi formula etiam Paulus utatur Rom. 6. 6. Seipsum enim quid *corpus peccati* sit, explicat Apostolus illo ipso loco, *vetus sc. homo.* Est vero hic *vetus homo* aliud nihil, quam *peccatum in nobis inhabitans*, ut in c. 7. v. 17. 20. *lex in membris renatorum*, uti v. 23. loquitur, quam verbis proximo versu subjectis appellat *corpus mortis*, uti Rom. 6. 6. *vetus homo* dictus fuit *corpus peccati*. Nimirum uti *vetus homo* Rom. 6. 6. & *lex in membris* Rom. 7. v. 23. idem concupiscentiæ peccaminosæ notant malum, ita *corpus peccati* Rom. 6. 6. & *corpus mortis* Rom. 7. 24. idem significant.

§. 20. Cæterum ut hæc magis pateant, explicandum etiam est, quid sibi τὸ σῶμα velit? & cur hoc concupiscentiæ carnalis malum σῶμα vocetur? cur ei corpus tribuatur? Figurate hoc dici, dubitari nequit, quemadmodum etiam figurato loquendi genere ἀμαρτωλὸς, peccator, v. 13. κατηγορεῖσθαι, operari, efficere, v. 17. ἐνοικεῖν, v. c. 20. ἀνίστασθαι, repugnare, rebel-
lare dicitur v. 23. Destituitur enim ceu accidens, vero corpore. Quemadmodum itaque per θεωρητικῶν peccato tribuuntur actiones, quæ sunt personarum & suppositorum corporeorum, ita etiam per eandem figuram ei tribuitur corpus; non quod substantia sit, uti Manichæi apud Augustin. de hæres. c. 46. concupiscentiam carnalem, qua caro concupiscit adversus spiritum, substantiam contrariam esse asseruerunt, & superiori tempore Flaciani delirarunt, notati hoc nomine in Form. C. art. 1. sed majoris emphasis causa, non tantum, quod, explicante Glassio Rhetor. S. p. 211. tantas in nobis vires exserat, jugiter ad malum sollicitando, impellendoque, & in consentientibus mala atrocia efficiendo, ac si esset corpus quoddam vivum, ac res quadam per se subsistens. conf. D. Calov. Exeg. A. C. art. 2. c. 7. §. 7. sed etiam quod ab ipso malo, concupiscentia sc. liberari optaverit.

§. 21. Dicitur autem pessima hæc peccati inhabitantis, & nos tam misere, renati licet simus, vexantis moles, θάνατος, mors, σῶμα τῆ θανάτου, uti verba textus habent, corpus mortis. Satis constat, nomen hoc in diversas patere significationes, quas omnes adferre nimis prolixum foret. Sedulius in c. 6. Rom. diversas mortis species enarrans, prima, ait, mors est separatio animæ à corpore: Secunda separatio animæ à Deo, quæ per peccatum evenit: Tertia est secundum illud, quod autor mortis Diabolus mors appellatur: Quarta mors inferni lacus, qua pravatrici animæ detinentur. Dicitur etiam & illa mors laudabilis, qua peccator quisque moritur pœnitens, & Christo inseritur. Ex his acceptio-
nibus illa quæ secunda dicitur, videri possit hic habere accom-
modando locum, si non tam de actu ipso, actuali nimirum separatione, quam de merito, h. e. de eo, quod ejusmodi actua-
lem separationem meretur, accipitur: Uti B. Glassius rursus Rhetor. S. Tract. I. c. 2. p. 26. in Phil. S. pag. 1063. per metonymiam

miam qua effectus ponitur pro causa, *re mors pro malis, calamitaribus, plagis, qua mortem inferre possunt, sumi* affirmat, Exodi 10, 17. Apoc. 6, 8. Rom. 7, 24. qui noster locus est. Docuerat idem antea *Flacius Clav. f. 685.* Utrique enim concupiscentia illa interna, quæ *pondus & malum est, quod hominem affligit velut mors, explicante Hülfem. Man. p. 64.* uti non materialiter tantum, sed formaliter etiam secundum legem peccatum est, ita ex se & legaliter spectata, est meritoria separationis à Deo; ita ut Apostolus de concupiscentia, tanquam malo *mortifero, ut Cappellus h. l. loquitur, quod ceu malum mortis, quantum in ipso, reum, secundum Seb. Schmid. h. l. æternam mortem meretur, & inferre potest, queri dicendus sit, quasi diceret: Me miserum!* quis me liberabit à re hac mortifera, à malo hoc mortifero, quod secundum legem non nisi mortem æternam, separationem à Deo, & corporalem etiam meretur, & reatu ejus. Probatur contra *Bellarmin. de Amiff. Grat. 5, 10. B. Chemnit. nostrum impugnantem, hæc explicatio ex antecedentibus.* Dixerat enim Paulus capitis hujus v. 7. seqq. quod concupiscentia per legem, quod esset peccatum, agnita, se reum æternæ damnationis fecerit, & per legem sibi ostenderit, quam vere, & damnabile esset peccatum, v. 13. ira Dei sc. sibi annunciata per eandem. Rom. 4, 15. Hujus concupiscentiæ, *mortem ex se gignentis, vim, qua ratione, etiam renatus adhuc, senserit, v. 14. & seqq. ad v. 24. usque ostendit, ea mentis afflictione, ut propter malum hoc inhabitans, quod suam peccaminosam naturam interim non mutavit, & in Paulo renato non minus peccatum fuit, v. 14. 17. 20. quam in Paulo irrogenito, v. 7. ingemiscens flebili ejulatu exclamaret: Me miserum, quis me sub peccatum venundatum, v. 14. ab inhabitante hoc, & damnabili malo, quod mortem æternam meretur, liberabit?* omnino etiam qua tale illud intelligens. Patet idem dein etiam ex consequentibus, capitis nimirum seq. 8. v. 1. cum se consolatur, quod nulla sit condemnatio in his qui sunt in Christo Jesu, qui non juxta carnem versantur, quod à se abesse v. 18. seqq. c. 7. docuerat, sed juxta spiritum, quod se facere vers. 22. 25. capitis ejusdem notaverat. Add. *B. Hülfem. Man. A. C. contra Hager. Disp. II. §. 27. p. 64.*

35

34³⁶

37

33

38

32

39

31

30

§. 22. Patet verò ex his, quod pronomen τέτς nō ad τὸ σῶμα, sed ad τὸ θανάτς referri debeat, cum *mortis* nomine illam plagam, pestem & calamitatem intelligat, de qua in præcedentibus egerat Apost. concupiscentiam sc. ejusque reatum. Hujus gratia cum ingemiscit, pronomine hoc vult monstrare, quod illud sit, cujus gratia flebiles istos gemitus duxerit, calamitas nimirum illa, & malum mortiferum, & separationis à Deo meritorium, de quo toto capite actum, concupiscentia sc. ut dictum, tam *actualis*, quam *habitualis*.

§. 23. Cognoscitur ex his, quod uti quotidianum mali hujus, perpetuo in Apostolo contra Deum, ejusque legem tumultuantis, & ad peccandum involuntarie etiam abripiensis, sensum expertus fuit Paulus, ita quotidie etiam, ex infirmitate licet, & propter fidem sc. venialiter peccaverit, Rom. 7, 25. c. 8, 1. cum quamdiu corpus mortis circumgestat renatus, & caro spiritui repugnat, lex perfecte impleri non queat, Rom. 7, 18. *Chemnit.* Exam. Conc. Trid. P. I. f. m. 182. seq. Dum vero internam istam peccati massam *corpus mortis* appellavit, & quidem quod per se morte dignum sit æterna, in quotidiana hujus peccati, ceu fontis omnium peccatorum actualium, agnitione eum fuisse quotidiana sua poenitentia occupatum, apparet; ita ut de sua tristitia, & dolore quem hoc nomine concepit, pavoribus item conscientia, lege se exerente, quos sensit, Rom. 4. 15. c. 8, 1. 33. seq. peccati reatum ex lege considerans, *Form. C.* p. 595. sub lege licet non esset, & se non esse probe sciret, testatus fuerit, *propter concupiscentiã in carne harentem tam miserabiliter*, ut *Gerhardus de Pecc. Act.* § 49. loquitur, *ejulando*; quod signum fuit internæ, ejusque seriæ contritionis, fide licet temperatæ, in Paulo ceu justificato. Fidem consequens talis dicitur contritio *B. Carpzov. Isag.* p. 847. Quotidie autem hoc fecisse Apostolum, ipse significat, cum *in presenti* per totum contextum loquitur, innuens, sicut sensus mali semper præsens, cum *inhabitare* se id dicat, ita sibi illud semper displicere, & querulas hoc nomine se exprimere voces.

§. 24. Seria fuit hæc agnitio & contritio, in credente etiam post justificationem, ita ut *corpus mortis* accusans, non *habi-*

habitualem, tantum & originalem, sed & omnem actualem concupiscentiam intellexerit Apostolus, Rom. 7. 17. 20. cæteraque involuntaria, ex infirmitate commissa, non regnantia, venialia, tam interiora quam exteriora, tam contra Deum, quam contra proximum à se commissa peccata. Rom. 7. 19. Nemo inquit Lactantius Instit. 6, 13. sine delicto esse potest, quamdiu indumento carnis oneratus est, cujus infirmitas triplici modo subjacet dominio peccati (quod ratione sensus sc. ut loquitur Hunn. in Comm. ad Rom. 7. 14. & conatus, in renatis tale, citra horum consensus, Weller. Comm. in Rom. Ep. p. 446) factis, dictis, cogitatis. Cuncta enim hæc sunt in se mortifera, & mala culpæ. Horum gratia tristis, ut Chemnit. Exam. C. T. P. I. f. 95. loquitur, extat querela Pauli: Miser ego homo, qui me liberabit de corpore mortis hujus. Negat quidem Bellarminus de amiss. grat. 5, 10. in Obj. 1. & 7. ex hoc loco probari, concupiscentiam esse peccatum proprie dictum, cum de morte eterna hoc loco ne verbum dicat Apostolus. Verum quicquid coram Deo renatos etiam miseros reddit, est peccatum proprie tale, & dicitur *σῶμα τὸ θανάτου*; etiam ratione mortis æternæ, cujus reos facit, qui non sunt *ἐν Χριστῷ* In Rom. 8, 1. Bene B. D. Hülsemannus Man. A. C. Disp. II. §. 27. cum monuisset, Apostolum vers. 25. Deo gratias agere pro praterita, & durante liberatione, de qua v. 24. addit: Si hoc, corpus mortis non potest significare corpus morti temporali obnoxium; quod contendit Bellarminus oppugnans Chemnitium; sed pondus quod affligit hominem veluti mors, & tandem æternam mortem infert. Dicitur enim mors quod peccatum consequitur, ex connexionem vers. 23. & c. 8, 2.

§. 25. Agnitionem hanc miseræ, ejusque pœnitentem deplorationem, excipit III. ingemiscens Pauli desiderium liberationis his verbis: *Τίς με ῥύσεται*; *Τίς*, inquit, quis me liberabit, desiderium suum sic interrogando significans, non quasi de liberatore à peccato, ejusque reatu, & dominio perpetuo dubitaret, vel talem dari ignoraret: Contrarium patet ex Rom. 8, 1. ita ut interrogatio hæc, non dubitantis, & ignorantis, sed fiducialiter desiderantis, pro remissione item peccatorum orantis, & credentis sit, quasi diceret: Jesus Christus me liberabit: Imo me jam liberavit, Deo propter Christum reatum mali condonante, ablato dominio ejus. *Nulla enim est condemnatio in his,*

35

34³⁶

37

33

38

32

39

31

30

Qui sunt in Christo Jesu. Annuit huic explicationi B. D. *Egid. Hunnius*, Comm. h. l. *Ex hac tristi*, inquit, *querimonia rursus fide se erigit* Apostolus, *respicendoque in beneficium Christi liberantis nos à reatu, & dominio peccati in hac, & ab omni omnino sensu ejus in altera vita, erumpit in letam gratiarum actionem, inquit: Gratiarum ago Deo &c.* Infirmi- tatem etiam suam sic interrogans agnoscit; notante B. *Balduino* hoc loco; quemadmodum onere gravi pressi, sub quò sibi succumbendum, & pereundum esse sentiunt, alienum implorant auxilium. A peccatis enim, & pœnis peccatorum, horumque reatu, *utique liberare se non poterat*, notante B. *Augustino* de Nat. & Grat. contra Pelag. c. 55. Soli proin Christo suam liberationem refert acceptam. *Quis me liberabit?* quasi diceret: Nullus me liberabit, quam Jesus Christus. *Cajetani* h. l. verba meliora sunt, quam sensus, de quo supra. Unde subjicit v. seq. *Gratias ago Deo per Jesum Christum*, per quem scil. liberatus sum: Vel *gratias ago Deo*, qui me liberavit, liberatque *per Jesum Christum*, per quem habemus redemptionem. Col. 1, 13. seq. *Christi* hinc potentiam verbis his ostendere Apostolum, etiam *Chrysostomus* notavit; *Christum convenisse Paulum*, *Theophyl.* ait. Fidei itaque hic actus est, de cujus fiducia etiam testatur vocula *ue*, & fiducialis apprehensionis, & applicationis salvificæ Christi liberationis nota. Unde desiderium hac interrogatione expressum, non est desiderium rei absentis consequendæ, sed præsentis & possessæ, ulterius, imo perpetuo retinendæ. Rom. 8, 2, 38. seq. Preces enim hæc verba continent, quibus inhærentes sordes, & quotidianas infirmitates, sibi propter Christum condonari, & resistendi ulterius vires concedi, petit.

S. 26. Desiderat verò Apostolus *ῥύσασθαι*, *liberari*. Non inanis est conjectura *Eduardi Leigh*. Crit. S. V. *ῥύω*, p. 531. cui *Latino: rum Ruo*, unde compositum *eruo*, videtur ortum ex *Græco* hoc *ῥύω*, ita ut *ῥύειν* idem sit *Græcis*, quod *Latinis* *ernere*, *liberare*. Secundum usum in scriptura sacra significat liberationem à malo quovis, Matth. 6, 13. Luc. 11, 4. B. D. *Dorsch*. in Theol. Zachar. P. I. §. 137. p. m. 155. notavit ex N. T. loca, quibus verbum hoc notat liberationem, interveniente merito Christi, tanquam pretio liberationis istiusmodi, factam, Luc. I, 74. ita ut *ῥύσασθαι* sit *λυτρωσθαι*, *ῥύσθης* autem idem quod *σωτῆρς* καὶ *λυτρωτῆρς*, ad *Suidam* & *Hesly-*

& *Hesychium* provocans. Locis illis, quibus verbum *ῥύω* significat liberationem talem, quæ fit per *ῥυόμενον*, servatorem, quem fecit DEUS *εἰς λύτρωσιν τῶ λαῶ, ἢ κέρως σωτηρίας*, Luc. 1, 68. 69. etiam locum nostrum Rom. 7, 24. addit: Idque recte. *ῥυόμενος* enim liberator, cujus liberationem fiducialiter Apostolus implorat, & apprehendit, Christus est, ut jam notavimus, cum merito, cui si quis per fidem fuerit insitus, liber erit à mortis corpore, & reatu peccati inhabitantis, & legi mentis repugnantis, Rom. 8. v. 33. sq. Alibi etiam ipse Paulus docuit, quod liberationem à peccato, h. e. remissionem peccatorum, *ἀμαρτηῶν*, Coloss. 1, 14. & *ῥυόμενα* Eph. 1, 7. quæ qua talia, notante *Cajetan.* ad Gal. 6. rationem voluntarii non involvunt, Gal. 6, 1. non habeamus, nisi *ἅμα ἕνεκα*, per & propter sanguinem Christi. Desiderat itaque à reatu mortiferi peccati, concupiscentiæ sc. per satisfactionem Christi liberari quam maxime. *Hülfs. Man. p. 63. sq.*

§. 27. Quando ergò quæritur, à quo mali genere liberari desideraverit Apostolus, ex his quæ hætenus super h. l. diximus, patebit, non intelligi ab Apostolo *corpus mortale*, corpus morti obnoxium, morbis item, & ærumnis. De tali enim eum non loqui, supra vidimus. Hæc etiam liberatio non fit, nisi in morte, & resurrectione, observante *Augustin.* & monente *Cornel. à Lap.* cum liberatio de qua Apostolo sermo, ceu jam potissima ex parte facta celebratur, Rom. 7, 25. c. 8, 2. De concupiscentia ergo qua malum est mortiferum, suaque natura nos reos mortis æternæ facit, & facere potest, inque boni studio nos impedit, ei est sermo, à cuius interna afflictione, & reatu potissimum, petit liberari, & liber manere. Imo ab ipso mali corpore, molestissimo animæ onere, liberationem penitus petiturus gemitibus, quam serio etiam exoptavit, si ita perentes in hac vita promissio hoc nomine maneret. Ponderus hoc malum est, *quod affligit hominem velut mors*. Rom. 8, 36. Exod. 10, 17. De concupiscentiæ dominio præterea loquitur, ne in mortali suo corpore id exerceat, vel obtineat, & majorem indies renovationem impediat, à quo gratia DEI etiam se liberatum testatur, quando v. 25. ait, *se mente servire legi DEI, carne vero legi peccati*. Quo loco facta illatio, *ἀεὶ ἐν*, quam gemitui suo, & gratiarum actioni pro obtenta liberatione subjicit, in primis observan-

35

34 36

33

37

38

39

30

servanda, quasi diceret Apostolus: Liberationem à reatu peccati, & mortis aeternae, ob malum hoc inhabitans, item à dominio ejusdem, uti petii à DEO per & propter Christum, fide à me apprehensum, consecutus sum, quo nomine etiam eidem gratias ago, manente licet ipso mali corpore, à quo non minus liberari optavi. Ergo cum DEO non ita visum fuit, *servio sic mente quidem legi DEI, carne vero legi peccati.* Restat igitur, concludit B. Hülfemann. Man. A. C. Disp. II. §. 28. p. 66. *ut liberatio à peccato & morte, non sit facta, nisi à reatu peccati, & finali mortis dominio, quod extra Christi satisfactionem omnibus impendebat; & consequenter non per beatam analytin, ad quam pertinet liberatio ab ipsius mali inhabitatione, speranda fuerit, vel adhuc in resurrectione futura speranda sit, de quo Form. Conc. p. 724. Licet verò non ab omni mali hujus pondere penitus fuerit liberatus, Rom. 7, 25. add. 2. Cor. 12, 8, potenti tamen suo auxilio, gratia, & solatio Sp. S. DEUS jam tunc hoc nomine ei adfuit, ne secundum carnem viveret, sed legi DEI potius mente serviret, v. 25.*

§. 28. Denique & hoc notamus, quod cum alibi dicatur *ῥύσσειν ὑπὸ τῆς πονηρίας*, Matth. 6, 13. nostro in loco pro *ῥύσσειν* *ἐν*: *Τίς με ῥύσσει ἐν τῷ σώματι & ἐν ψυχῇ τῆς*; ad significandam magnitudinem hujus beneficii, & quod non simpliciter liberatus, sed è malo, quo captivus tenebatur, ereptus fuerit. Unde non Erasmus tantum, sed & B. D. Schmid. pro *liberabit* *Vulgati*, usurpavit *eripuit*. D. Paulus etiam *Colos. I, 13*, redemptio- nis nostrae beneficium explicans, usus est *ῥῥύσσειν*, *eripuit*; non simpliciter *liberavit*. Plus est, inquit Eduard. Leigh. l. c. & magis *magnificat gratiam DEI patris*. Quam significationem etiam *ῥύσσειν* nostro loco habet, ut idem sit quod *ῥῥύσσειν*. Quae vero sit hæc verbi hujus emphasis, præclare explicavit B. D. Seb. Schmid. in Comment. in Epist. ad Colos. 1, 13. p. 44. add. B. Carpzov. Isag. p. 1072. Et hoc fuit exercitium fidei Apostoli quotidianum, uti supra doloris interni sensum in sancto viro quotidianum fuisse notavimus.

§. 29. Præterea cum sic gemens, & à reatu mali hujus quotidiani *liberari* petens, etiam in statu *quotidiane mortificationis carnis* fuerit occupatus Apostolus, non solum infertur, continuatam conversionem stantium etiam fieri per quotidianam con-

concupiscentiæ crucifixionem; sed etiam *sanctificationem*, & *renovationem*, hanc in hac vita manere multis modis *imperfectam*, cum remissionem hujus imperfectionis, etiam quotidie Paulus à DEO petierit, & ob istam imperfectionem, ob reatum per se ei adhærentem, etiam ingemuerit.

§. 29. Ex dictis sequitur I. *Renatos etiam stantes quotidiana indigere pœnitentia, & ad DEUM Conversione.* Vocabulum conversionis in scripturis bifariam accipitur: *Latiore* significatione dicitur de pœnitentia, quæ etiam in statu factæ jam conversionis, & insecutæ renovationis, durat. *Strictiore* verò notat illam mutationem mentis & voluntatis, qua homo à Spiritu Sancto è statu corruptionis in statum gratiæ per verbum prædicatum, & auditum, transfertur. Priorem conversionem B. Hunn. de Lib. Arb. t. I. Opp. f. 481. elogio *quotidiana pœnitentiæ* commendat, de qua appellatione etiam B. D. Gerhard. de Pœnit. §. 34. & 51. egit. Urgent hanc *constantium quotidiana*, Matth. 6, 10. peccato quod in nobis habitat, nunquam quiescente, & quotidie *bonum facere volentes* impediente, Rom. 7, 20. sqq. atque sic peccante, 1. 13. ita ut hoc nomine, suas infirmitates agnoscens Paulus, *se miserum* coram DEO ingemiscendo pronunciaverit. Rejicimus nimirum, cum veteres *Novatianos*, atque fratres horum *Catharos*, de quo Danaus ad Augustin. de hæref. c. 38. qui perfectam in hac vita fieri renovationem statuerunt, *puros se esse* professi, notante Euseb. H. E. l. 6. c. 42. atque *Donatistas*, idem asserentes, memorante August. l. 2. contr. Parmen. Ep. c. 7. *neminem esse inter collegas suos contententem, vel seipsos, cum aliqua macula, aut vitio non membro, sed quod pejus est, morum;* negarunt enim *ibi Ecclesiam esse posse, ubi peccatum est*, conf. Baron. t. 3. Annal. ad ann. Christi 321. f. m. 223. tum, ne de *Anabaptistis* quid dicam, quos indoctos Socinianos appellavit Hoornbeeck, Summ. Controv. l. 5. de Anabapt. p. 371. *Socinianos*, urgentes dari nonnullos pœnitentia haud indigos, *justos* nimirum, ex Luc. 15. & confundentes pœnitentiam lapsorum, de qua Christus loquitur l. c. cum pœnitentia quotidiana stantium, quæ fructus fidei est; quos confutarunt D. Calov. Socin. Proflig. p. m. 770. B. Scherzer. Colleg. AntiSocin. disp. 91. p. m. 739. Add. B. D. Joh. Musæus contra Stenger. in gründlicher Ausführung der Lehre von der Buß. p. 627. 635. sq.

E

Dns.

35

34 36

37

33

38

39

30

Dnn. Theol. Jenens. Censur. II. contra eundem. Bene Cyprianus, gloriosus Martyr, Orat. Domin. f. m. 233. *Opus, inquit, nobis est quotidiana sanctificatione, ut, qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione nostra assidua repurgemus.* Et f. 237. *Ne quis sibi quasi innocens placeat, & se extollendo plus pereat, instruitur & docetur peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis jubemur orare.*

S. 30. II. *Objectum Pœnitentiæ quotidiana sunt cum habituale concupiscentia malum originale, & reliquiæ peccati originalis; tum concupiscentia motus omnes, etiam primo primi, & secundo primi, & peccata proin actualia, quotidiana, ex infirmitate, vel ignorantia commissa, involuntaria.* Probat Pauli renati, & iustificati exemplo, qui sub onere peccati ingemiscens, se coram DEO miserum, & peccatorem agnoscit, ob inhabitantem concupiscentiæ habitum, ob huius mortis corpus, ejusque motus, ipso invito se exerentes, ob malum ab Apostolo non volente commissum, *ψ. 16. 19.* Falluntur enim qui voluntarium ad peccatum requiri urgentes, de actu concupiscendi voluntario tantum Apostolo sermonem esse fingunt, uti contendit Bellarmin. de amiss. grat. s. 10. Lamentatur sane Paulus loco nostro pœnitenti corde, quod agat, quæ non probat, sed odit *ψ. 15.* omnem rationem voluntarii, & *περὶ ἁμαρτίας* formalis, à se removens. Perperam etiam distinguitur hic inter legem Mosis & legē Christi, quasi illa, non hac, peccata involuntaria, concupiscentia, & peccata ex infirmitate commissa, prohibita forent: Quo nomine Stengerus, imprudens Novatianismi assertor, à Dnn. Theol. Jenens. censura notatus fuit, Censur. II. & à D. Joh. Museo tm gründl. Bericht P. III. c. 6. p. 597. sqq. confutatus. Et licet peccatum originale Davidi remissum fuerit, labem tamen hanc DEO confessus, *Pl. 51, 7,* etiam peccatorum remissorum memoriam non omnino deponendam esse, suo docuit exemplo. *ib. ψ. 5.* Idem fecit Paulus. Conf. Dannhavy. Hodof. p. 1270.

S. 31. III. *Subjectum conversionis hujus continuata, & pœnitentiæ quotidiana, sunt renati stantes, in quotidiano agone constituti.* Stantes ita dicuntur, quod fide stant, *Rom. II, 20. 1. Cor. 16, 13. 2. Cor. 1, 24. in gratia DEI, Rom. 5, 2. verbo Evangelij, 1. Cor. 15, 1.* ob quotidianum istum agonem adversus carnem, diabolum & mundum, & jure pœnitentiæ exercitium, alias *Luctantes* dicti. *Est enim, ut ex Galat. 5. præclare rursus Cyprianus l. c. f. 235. mon et*

net, inter carnem & spiritum colluctatio, & discordantibus adversus se invicem quotidiana congressio, ut non quæ volumus ipsa faciamus. Quomodo differant stantes, à relapsis, qui etiam quoad malitiæ gradus variant, explicante Gerharo, Comment. in 2. Petr. 2. p. 323. & delictorum tam illorum, quam horum, quæ sit differentia, bene explicant Dnn. Theol. Jenens. Cens. I. contra Melchior. Stenger. Stantium horum statu Paulus fuit, me miserum! exclamans, vi peccati inhabitantis, inque peccaminosos motus, invites licet, erumpentis, & secundum legem æternæ mortis reum eundem constituentis, ni fide in Christum liber ab eodem reatu fuisset. Bene, qualis sit hic status, Form. Conc. de tert. L. usu p. 722. explicat: Nimirum quod credentes in hac vita non plene renouentur, sed verus Adam ipsis usq; ad extremum spiritum adhæreat, maneat etiam in illis lucta inter spiritum & carnem. Sequitur hinc, quotidianam hanc per totum vitæ cursum exercendam pœnitentiam, ad statum sanctificationis & renovationis pertinere; & uti Form. Conc. rursus loquitur p. m. 595. concionem legis non modo apud irrogenitos, sed etiam apud credentes, & renatos & justificatos sedulo urgendam esse. add. p. 719.

S. 32. IV. *Conversio stantium continuata, siue pœnitentia quotidiana, non est sine contritione quotidiana.* Sicut enim jugis peccatorum debet esse memoria, Davidis exemplo Ps. 51. 7. ita contritio durare debet per totam vitam, ut quotidie corde contrito oremus: *Remitte nobis debita nostra*; quo peccati sordes in nobis semper inhabitantes, & quotidianas infirmitates, etiam quotidie agnoscamus, & deploremus. Qualis hæc agnitio sit, & esse debeat, præclare more suo explicavit B. Lutherus t. IV. Jenens. Lat. f. 319. & t. VI. Altenb. f. 1271. Sic vero Paulus justificatus, & renatus, de præsentia h. e. quotidiano suo statu locutus, ob peccatum inhabitans, ob concupiscentiam habitualiter, & originaliter adjacentem, ob malum quod non vult credere, actu ab invito commissum, ceu corpus mortis, quod ex lege, peccati speculo & vitæ directorio, æternæ mortis reatum secum ferre noverat. flebili eju-latu, miser ego homo! ingemiscens, aversionem suam à delictis ejusmodi quotidianis ostendit; certe non sine omni metu iræ divinæ, si ad legem respicit, Rom. 4. 15. etsi sub lege non fuerit, nec sine solatio, & fide, adversus istas legis minas. Eximia sunt quæ hic habet Form. Conc. p. 719. sqq. cujus inter alia hæc sunt: *Quoties credentes delinquunt, corripiuntur, & arguuntur à Spiritu Sancto per Legem: & ab eodem spiritu rursus eviguntur, & consolationem accipiunt per Evangelij prædicationem.* Interiorem hanc contritionem, & cordis luctum, per gemitus, ejulationes, confessionem & humiliationem coram DEO, manifestavit; quæ tamen fide temperata, in Paulo renato, & justificato, filialis timor fuit. Vivifica enim consolatione ex verbo Evangelii in credentibus legis terrores, ut ita loquat, naturalis, ita Sp. S. temperat, ut

35

34 36

37

33

38

32

39

31

30

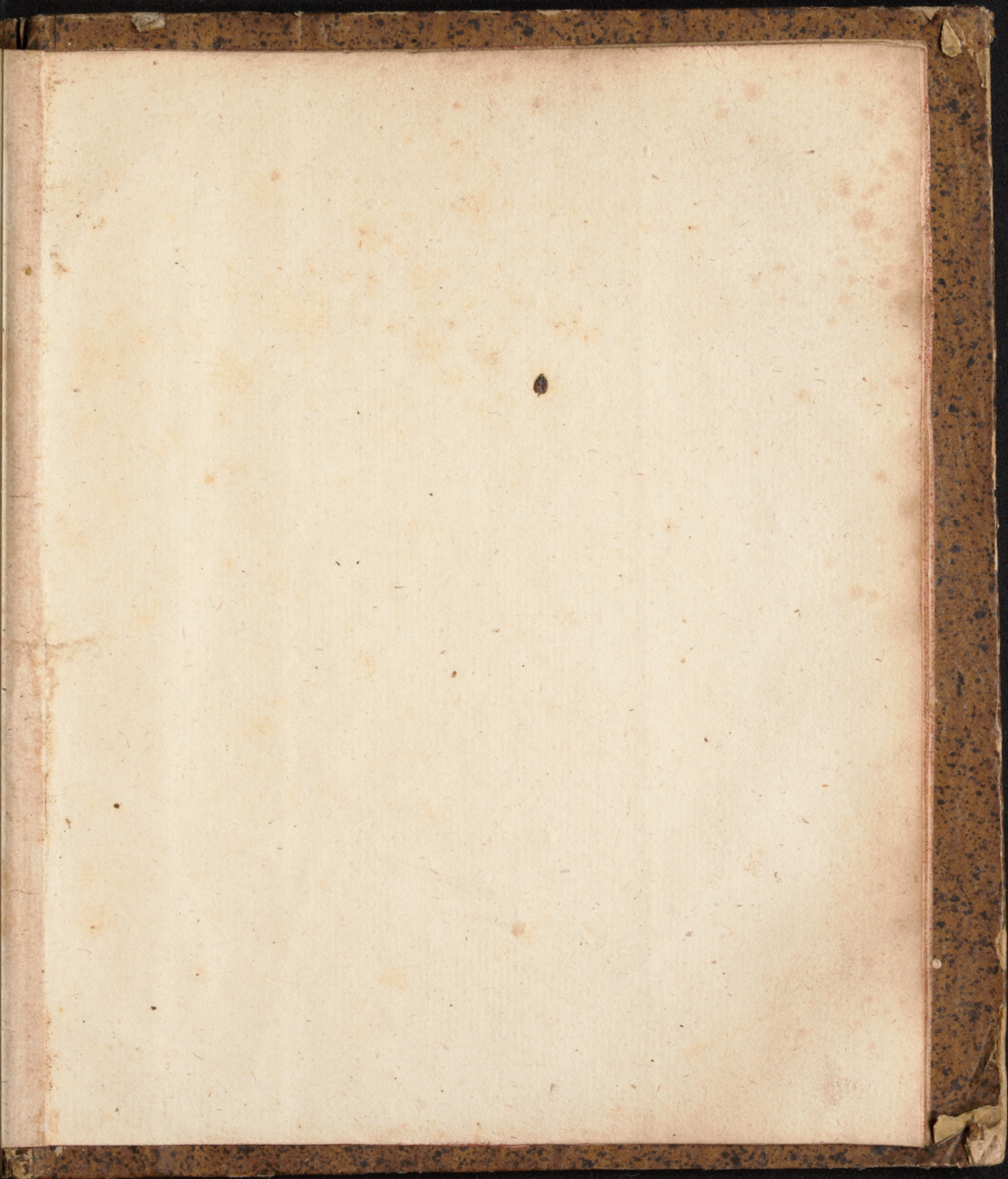
timor filialis, ceu commune *ὑποτέλεσμα*, inde surgat. Hoc sensu fidem sequitur contritio, de quo *Gerhard.* de Pœnit. §. 51. *Carpzov.* Ilag. p. 847. *Dannh.* Hodol. p. 1273. odium item peccati, ejusque detestatio & execratio, de quo *Dn. D. Isaac. Faust.* noster, in *Uber.* illustr. quod fides B. O. pariat, *Disp.* prior. §. 18.

§ 33. V. *Eadem conversio, & pœnitentia quotidiana, non datur sine quotidiano fidei exercitio.* Tale hoc est, ut renati & credentes quotidie internarum istarum sordium, & quotidianarum infirmitatum remissionem petant, & propter Christum sibi etiam illas condonari firmiter credant, actuali, & ad finem vitæ usq; continuata, in meritis & vulneribus Salvatoris recumbentia. Est enim conversio hæc stantium in fide, & justificarum, fide etiam Christo insertorum, *Rom.* 8, 1. in qua proin non potest non dari commixtio contritionis cum fide, sine qua contritio placere Deo non potest. Quæ enim fidem in credentibus sequitur contritio, quando Spiritus Sanctus mortificationis per legem, & vivificationis per Evangelium officium in illis facit, ceu *Formul. Concord.* p. 720. seq. explicat, cum fide commiscetur, ut fiat salutaris contritio, quali stantes catere nunquã possunt. Nec aliter se habuit Pauli flebili gemitu ejulantis contritio, quæ fide sic fuit temperata, cum quod fuerit hominis renati, *v. 23, 25.* & justificati. *Rom.* 8, 1. tum ob desiderium, & statum liberationis à reatu peccati, quæ non nisi credentis esse possunt. *Conf. D. Calov. Socin. Proflig.* p. 764.

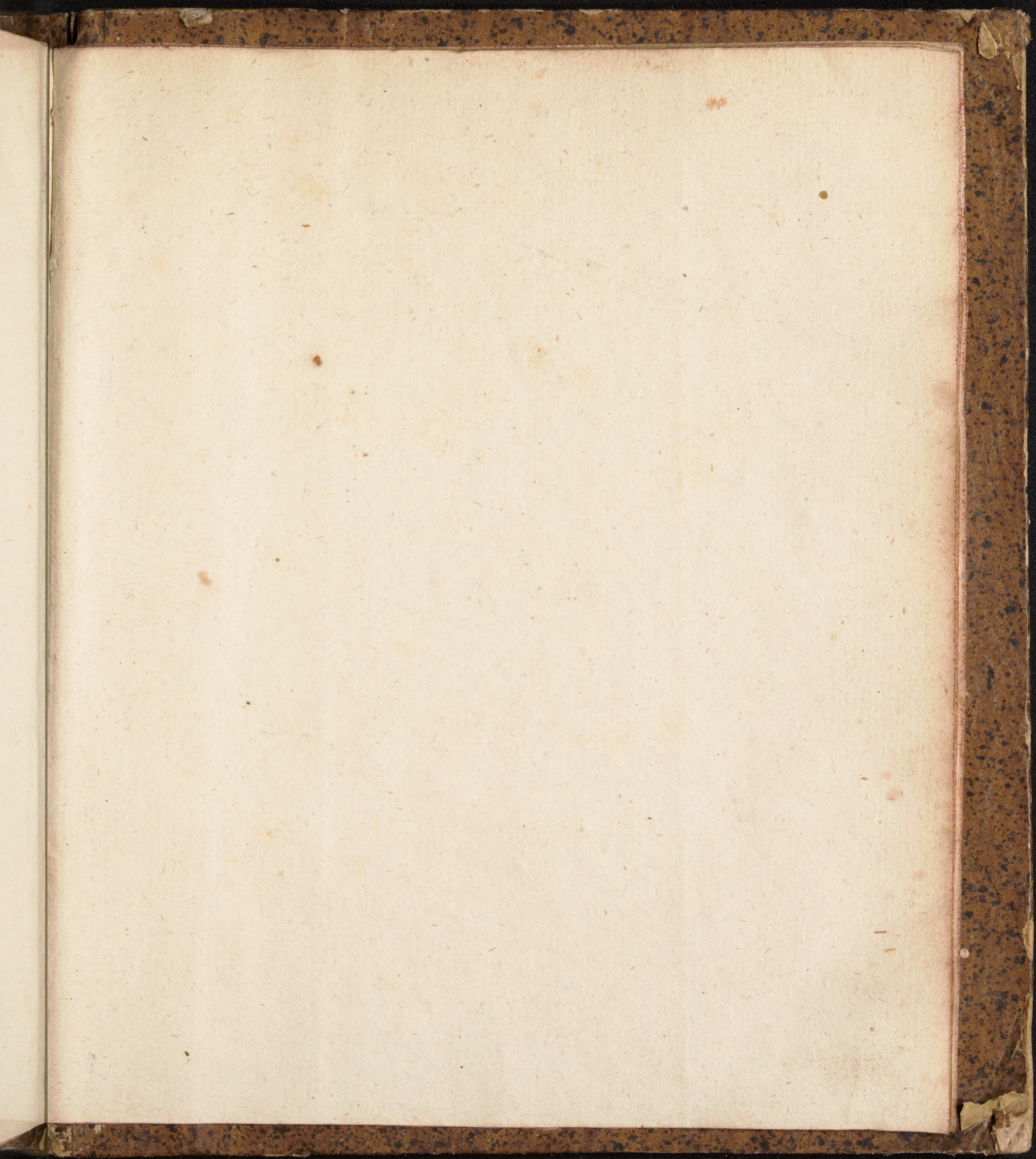
§ 34. VI. *Conversio hac quotidiana quo integrasit, etiam seriam complectitur mortificationem carnis quotidianam.* Peragitur hæc, si carnem crucifigimus quotidie, cum passionibus & concupiscentiis, *Gal.* 5, 24. & spiritu facta corporis mortificamus, *Rom.* 8, 13. Fecit id Paulus, in mortificando veteri homine quotidie, non sine luctu, re non ex voto succedente, occupatus, ceu *cap. Ep. ad Rom.* septimum satis docet. Fecit quantum potuit, à reatu hujus peccati inhabitantis, & ejus passionum, non liberandus, nisi spiritu facta corporis mortis hujus mortificasset, *Rom.* 8, 13. Ubi particula *et*, etsi non rei, sive beatitudinis consequenda, Persona tamen conditionem infert; de quo *Dnn. Wittenbergens. Theolog.* Antapol. contr. Rintel. *Epist. Apol.* p. 504. *Hülsem.* Calixtinisch. *G. w. c. 7.* *Dannh.* H. P. P. II. p. 328.

§ 35. VII. *Conversio stantium quotidiana in hac vita manet imperfecta, & inæqualis.* Patet hoc Pauli renati, & justificati exemplo, quem sane in sanctificationis & renovationis studio nemo facile superaverit; qui liberationem quidem à reatu corruptionis inhabitantis, non vero à corruptione ipsa, & peccato inhabitante, pravis & peccaminosis moribus quotidie, in Apostolo ad omnem renovationem anhelante, eodem quam maxime invito, se exerente, consecutus est. Longe eum abfuisse à perfectione, patet, quod negaverit se invenisse ut faceret bonum, contra vim carnis rebellantis, velle licet adfuerit. Inæqualis etiam hæc conversio manet, æqualis licet corruptio originalis, qua ab Adamo descendit, sit, ob accedentem perveritatem personalem, vel à parentibus per generationem accedente educatione acquisitam, *1. Samuel.* 3, 13. *Cornel. Nepos.* in *Dion.* cap. 4, 3. accedente multiplici, carnis, Diaboli & mundi impedimento & variis malitia; quæ mala inæqualiter vincuntur.

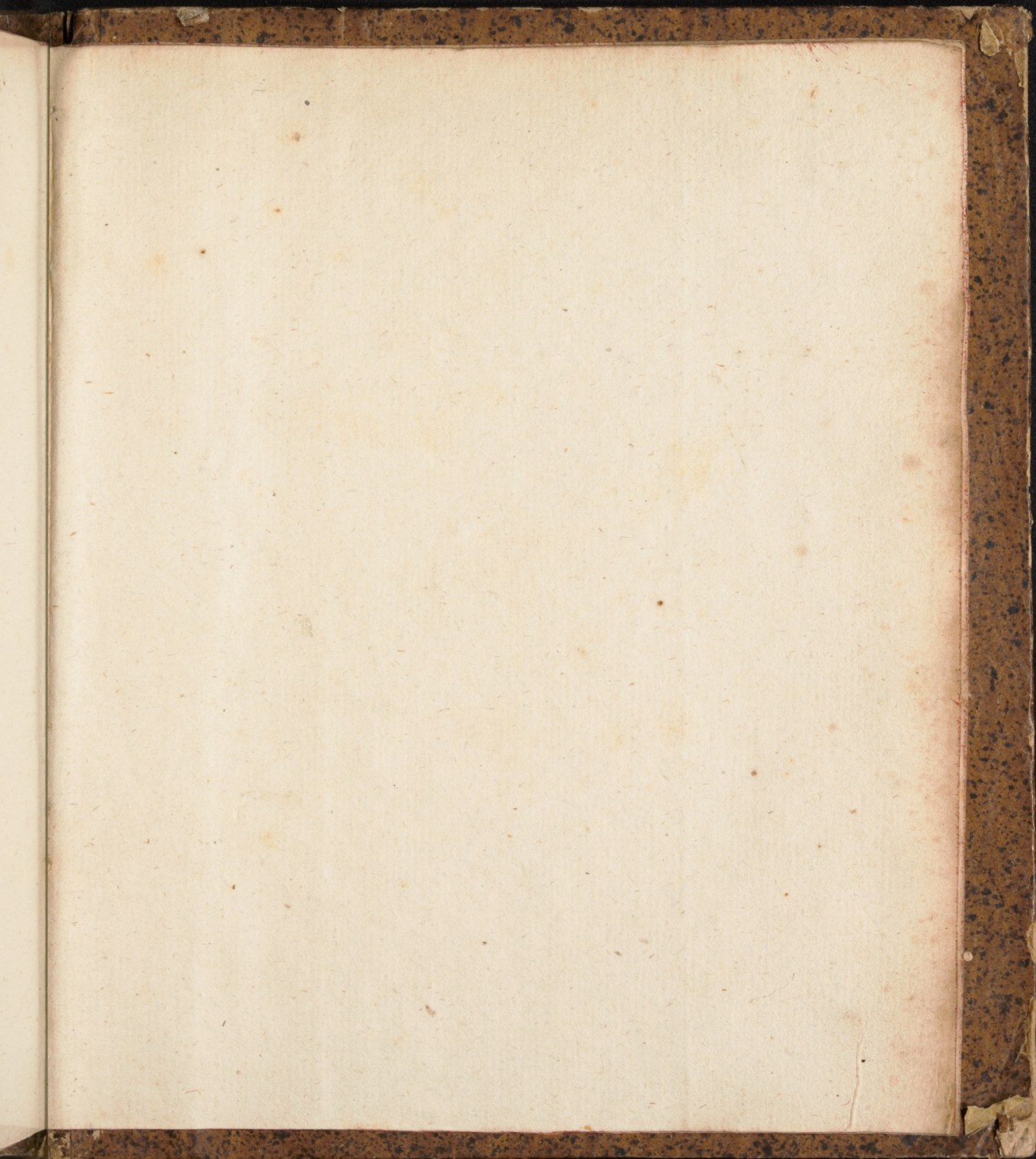
F I N I S.

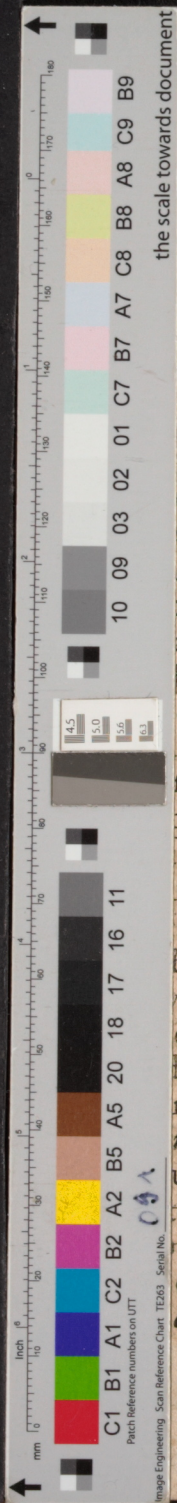

pace civili & temporali intelligi velit. Plura quæ
opse Controversiarum sub Pietatis prætextu mota
 Reverendi Dn. Præfidis Artic. XXXI. qu. 5.
 1. *An Pacis causâ Syncretismus sit incundus?*
 cretismus nomen habeat, & in quo consistat, pro-
 e non est nostri instituti. Egerunt autem de eo suf-
 ologi celeberrimi D. DANNHÄWNERUS in Refor-
 und Friedens-Gruß. D. CALOVIVS in *Antisyncri-*
tatis locis & controversiis. D. KROMAIERUS in *locis*
icis. D. BOTSACCUS in *Antisyncretistischen Wege*
 ANGO in *Historiâ Syncretismi à mundo condito, to-*
 NISTERIUM Gedanense, invariatae Augustanae
 addictum, sub titulo: *Syncretismus, Das ist:*
Siige Erörterung &c. cui scripto, libris symboli-
 codice conjuncto, ab omnibus, quotquot in ce-
 civitate sacris initiantur officiis, subscribi so-
 lissimè nos expediamus: Syncretismus nobis est
 qui in fundamentalibus fidei articulis dissentiunt,
 hoc permanent, ac nihilominus ad fraternitatis
 isdemque Eucharistiae participationem admit-
 smodi unio, ex opinione Syncretistarum, Dicto
 bis tractato convenit. Si enim pax *cum omnibus*
 vanda est, utique etiam cum iis, qui tamen si dis-
 dia tamen vel tegunt, vel insuper habent, vel
 leoque animum pacificum præ se ferunt. At no-
 mens est, propter adjectam ab Apostolo limita-
 ri potest, *quantum in vobis.* Moraliter autem fieri
 unum ejusmodi chaos coalescamus cum iis, qui
 to fidei à nobis dissentiunt. Nam (1) jubemur
 colere; sed *cum veritate,* non sine hac multoque
 eandem Zach. VIII. 19. (2) prohibemur *idem*
cum infidelibus: sub quâ voce omnes compre-
 hendun-

the scale towards document